

การเดินทางเยือนสเปนของจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและสเปนในยุคต้นสงครามเย็น¹

เทพ บุญตานนท์^{1*} และ เพ็ญพิสาข์ ศรีวรหารณ²

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย

² คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

Phibunsongkhram's State Visit to Spain and the Rapprochement of Diplomatic Relations between Thailand and Spain during the Cold War

Thep Boontanondha^{1} and Penpisa Srivoranart²*

¹ Faculty of Liberal Arts, Mahidol University, Thailand

² Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 22 May 2025

Revised 9 July 2025

Accepted 14 August 2025

คำสำคัญ

การเยือนรัฐอย่างเป็นทางการ
สเปน
ความสัมพันธ์ทางการทูต
สงครามเย็น

* Corresponding author

E-mail address:

thep.boon@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในยุคต้นสงครามเย็นผ่านการเดินทางเยือนสเปนอย่างเป็นทางการของจอมพล ป. พิบูลสงครามใน พ.ศ. 2498 หลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้หันมากระชับความสัมพันธ์กับสเปนเนื่องจากต้องการสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในยุโรป รัฐบาลไทยซึ่งดำเนินการต่างประเทศตามสหรัฐอเมริกา ก็ได้เริ่มต้นกระชับความสัมพันธ์กับสเปนเช่นเดียวกัน ซึ่งหนึ่งในนโยบายสำคัญก็คือการเดินทางเยือนสเปนอย่างเป็นทางการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ใน พ.ศ. 2498 ไทยและสเปนต่างมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ตามนโยบายของสหรัฐอเมริกา เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์จอมพล ป. ตัดสินใจกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตกับสเปนทั้งการเปิดสถานทูตไทยประจำกรุงมาดริดขึ้นใน พ.ศ. 2493 และการส่งข้าราชการเดินทางไปเยือนสเปน จนกระทั่งใน พ.ศ. 2498 จอมพล ป. และท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงครามและคณะตัดสินใจเดินทางไปเยือนสเปนเพื่อเข้าพบจอมพล ฟรานซิสโก ฟรังโกด้วยตนเอง โดยในระหว่างการเดินทางเยือนประเทศสเปน นายกรัฐมนตรีได้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่จอมพล ฟรังโกและข้าราชการชาวสเปน การเดินทางไปเยือนของจอมพล ป. ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากรัฐบาลสเปนที่มุ่งหวังว่าจะผูกสัมพันธ์กับรัฐบาลไทย ซึ่งสุดท้ายแล้วในปีเดียวกันนี้เองรัฐบาลไทยได้ตัดสินใจสนับสนุนสเปนให้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทยและสเปนในยุคต้นสงครามเย็น ระหว่าง พ.ศ. 2490-2500”

Keywords:

State visit,
Spain,
diplomatic relations,
Cold War

Abstract

This research examines the rapprochement between Thailand and Spain during the early Cold War through the state visit of Phibunsongkhram to Spain. After the United States of America pursued rapprochement with Spain in an effort to curb the spread of Communism in Europe, the Thai government, following U.S. diplomatic strategy, also began to reconcile with Spain. One of the significant policies was the state visit of Phibunsongkhram to Spain in 1955. Both Thailand and Spain shared anti-Communist policies aligned with those of the United States. To strengthen relations, Phibunsongkhram decided to reconcile with Spain by opening an embassy in Madrid in 1950 and sending civil servants to visit the country. In 1955, Phibunsongkhram and La-iaad Phibunsongkhram, along with their entourage, decided to travel to Spain to visit Generalissimo Francisco Franco. During the visit, the Prime Minister requested that the King bestow royal regalia upon Franco and the Spanish officials. Phibunsongkhram's state visit was warmly received by the Spanish government, which was eager to strengthen its relationship with Thailand. Later that same year, the Thai government resolved to support Spain's membership in the United Nations.

1. บทนำ

นโยบายการต่างประเทศระหว่างไทยและสเปนนับตั้งแต่สงครามเย็นปะทุขึ้น ได้สะท้อนภาพของการแบ่งกลุ่มชั่วคราวอย่างชัดเจน ทั้งสองประเทศซึ่งไม่เคยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แต่หันมาดำเนินนโยบายการต่างประเทศในลักษณะของหุ้นส่วนความมั่นคงและเศรษฐกิจซึ่งสนับสนุนและส่งเสริมกันและกัน โดยการดำเนินนโยบายการต่างประเทศเช่นนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลพวงมาจากสถานการณ์การเมืองภายในประเทศที่ผู้นำไทยและสเปนต่างต้องการการสนับสนุนและช่วยเหลือจากสหรัฐฯ เพื่อต่อสู้กับภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์และการรักษาอำนาจทางการเมืองภายในประเทศของตนไว้ ด้วยเหตุนี้ ทั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม และจอมพล ฟรานซิสโก ฟรังโก (Francisco Franco) ต่างตัดสินใจดำเนินนโยบายการทูตแบบขบวนแห่ (Bandwagoning Policy)¹ อันเป็นการดำเนินนโยบายการต่างประเทศตามประเพณีมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้ตนเองได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือจากมหาอำนาจซึ่งทฤษฎีขบวนแห่เป็นการดำเนินนโยบายที่ตรงกันข้ามกับการถ่วงดุลอำนาจ การดำเนินการต่างประเทศแบบขบวนแห่จะเกิดขึ้นต่อเมื่อประเทศที่อ่อนแอมองว่านโยบายหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ตรงข้ามกับตนเองอย่างชัดเจน²

ในกรณีของสงครามเย็นนั้น ปรากฏชัดว่าประเทศในกลุ่มโลกเสรีต่างมีมุมมองแง่ลบต่อระบอบคอมมิวนิสต์ เช่น กรณีของไทยและสเปน ดังนั้นทั้งสองประเทศจึงตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบริวารของสหรัฐอเมริกาในกลุ่มโลกเสรี ภายใต้การดำเนินนโยบายทางการทูตดังกล่าว ประเทศในกลุ่มโลกเสรีได้เริ่มให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การร่วมมือกันของประเทศในกลุ่มโลกเสรียังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สหรัฐฯ ว่าประเทศเหล่านี้พร้อมจะดำเนินนโยบายต่าง ๆ ตามความต้องการของสหรัฐฯ กรณีการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนนับเป็นบทพิสูจน์ที่สำคัญของจอมพล ป. ที่ต้องการให้สหรัฐฯ เห็นว่าตนเองนั้นพร้อมที่จะดำเนินนโยบายทางการทูตที่สอดคล้องไปกับการความต้องการของสหรัฐฯ โดยเฉพาะการสนับสนุนรัฐบาลในกลุ่มประเทศโลกเสรีให้มีพื้นที่บนเวทีการเมืองระหว่างประเทศในขณะเดียวกันรัฐบาลสเปนที่ถูกโดดเดี่ยวจากนานาประเทศนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงเนื่องจากถูกมองว่าเป็นพันธมิตรกับรัฐบาลนาซีของเยอรมนี ก็เห็นโอกาสอันดีที่จะกระชับความสัมพันธ์กับรัฐบาลไทยเพื่อให้ตนเองได้กลับเข้าสู่เวทีการเมืองระหว่างประเทศอีกครั้งหนึ่ง ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายสำคัญของสหรัฐฯ ซึ่งต้องการให้มีความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มโลกเสรีด้วยกัน ทั้งในลักษณะของทวิภาคีหรือผ่านองค์กรด้านความมั่นคง

¹ ทฤษฎีขบวนแห่ คือ การที่ประเทศซึ่งตระหนักว่าตนมีศักยภาพอ่อนแอตัดสินใจเข้าร่วมหรือดำเนินนโยบายทั้งการเมืองและการต่างประเทศให้สอดคล้องกับประเทศมหาอำนาจหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อแลกกับความช่วยเหลือทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ

² Kenneth Waltz, *Theory of International Politics* (Long Grove: Waveland Press, 1979), 126.

ระหว่างประเทศอย่างองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือหรือนาโต (North Atlantic Treaty Organization)

นโยบายการต่างประเทศของไทยที่มีต่อสเปนนั้นน่าสนใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มโลกเสรี เนื่องจากก่อนสงครามเย็นทั้งสองประเทศมิได้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันแต่อย่างใด ไทยเองไม่เคยตั้งสถานทูตที่สเปนแต่ใช้อัครราชทูตประจำฝรั่งเศสหรืออิตาลีทำหน้าที่เป็นอัครราชทูตประจำสเปนอีกตำแหน่งหนึ่ง แต่ทว่าเมื่อเข้าสู่ยุคสงครามเย็นกลับพบว่าทั้งสองประเทศได้หันมากระชับความสัมพันธ์ทางการทูตกันอย่างรวดเร็วด้วยการตั้งสถานทูตประจำ นอกจากนี้สเปนได้ให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงแก่รัฐบาลไทย³ ส่วนรัฐบาลไทยเองก็ให้การสนับสนุนสเปนเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ⁴ จึงเห็นได้ว่าภายใต้บริบทของสงครามเย็นและการดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ตามความต้องการของสหรัฐ นั้น ทำให้ทั้งสองประเทศได้กลายมาเป็นหุ้นส่วนแห่งความมั่นคงระหว่างกัน

ความน่าสนใจอีกประการหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทั้งสองประเทศคือ การที่ทั้งสองต่างเป็นผู้นำเผด็จการที่ต่างต้องต่อสู้กับศัตรูทางการเมืองภายในประเทศ อีกทั้งยังต่างต้องพยายามดิ้นรนเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากประเทศมหาอำนาจในช่วงต้นของสงครามเย็น เรื่องดังกล่าวทำให้ทั้งจอมพล ป. และจอมพลฟรังโกต่างมีจุดร่วมกันที่น่าสนใจ และจอมพล ป. ก็แสดงออกถึงความชื่นชมในตัวจอมพลฟรังโกมาตั้งแต่ในช่วงทศวรรษ 2480⁵ จากปัจจัยเหล่านี้จึงนำไปสู่การที่ผู้นำทั้งสองประเทศต่างพยายามประสานความร่วมมือ

ดังนั้นเมื่อจอมพล ป. ตัดสินใจเดินทางไปเยือนมิตรประเทศของไทยใน พ.ศ. 2498 ซึ่งนอกจากสหรัฐ อันเป็นประเทศพันธมิตรที่สำคัญที่สุดของไทยในเวลานั้นแล้ว จอมพล ป. ยังตัดสินใจเดินทางไปเยือนประเทศพันธมิตรอื่น ๆ เช่น ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ อังกฤษ และเยอรมนีตะวันตก เป็นต้น⁶ น่าสนใจว่าประเทศส่วนใหญ่ที่จอมพล ป. เดินทางไปเยือนล้วนแต่เป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มองค์กรสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือหรือองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization) รวมไปถึงประเทศที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกองค์การสหประชาชาติ แต่ทว่าการเดินทางไปเยือนพันธมิตรในคราวนี้ รัฐบาลไทยและจอมพล ป. ยังได้เลือกที่จะเดินทาง

³ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (Ref. Cu-Siam) Ingreso en la Escuela Naval Militar del hijo del Capitán de Navío Laug Subhajalasaya (November 25, 1954)

⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กต.12.2/124 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องสเปนขอขอบคุณที่ไทยสนับสนุนการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ (29 กันยายน 2498)

⁵ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) สร.0201.4/26 เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องงานพิธีแจกประกาศนียบัตรและกระบี่ (1 พฤษภาคม 2483)

⁶ ประเทศที่จอมพล ป. เดินทางไปเยือนในคราวนี้ประกอบไปด้วย ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส สเปน เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก เยอรมนีตะวันตก สวิตเซอร์แลนด์ อิตาลี อังกฤษ อียิปต์ ปากีสถาน ศรีลังกา และอินเดีย

ไปเยือนสเปนที่แม้ว่าจะเป็นพันธมิตรอันดีของสหรัฐฯ แต่รัฐบาลของจอมพลฟรานซิสโก ฟรังโก นั้นไม่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ โดยไม่ได้เป็นสมาชิกทั้งของนาโตและองค์การสหประชาชาติ ด้วยเหตุนี้การตัดสินใจเดินทางไปเยือนสเปนของจอมพล ป. จึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะนั่นหมายความว่ารัฐบาลไทยเลือกที่จะแสดงออกอย่างชัดเจนว่าให้การยอมรับรัฐบาลสเปนของจอมพลฟรังโก

การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนปรากฏอยู่ไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ในยุคอยุธยาอันเป็นช่วงที่สเปนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ฟิลิปปินส์ โดยมีงานศึกษาของฟลอเรนติโน โรดา (Florentino Rodao) เรื่อง *The Castilians discover Siam: Changing Visions and Self-Discovery*⁷ สถาพร ทิพย์ศักดิ์ เรื่อง *ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกรุงสยามและราชอาณาจักรสเปน : คณะทูตสเปนในกรุงสยามช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18*⁸ และงานของเปี่ยมศักดิ์ หงส์จรัสศิลป์ เรื่อง *Relaciones entre Siam y Filipinas en la Edad Moderna (siglos XVI-XVIII)*⁹ ส่วนงานศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในยุคสมัยใหม่พบว่ามีชุดการศึกษาของสถาพร ทิพย์ศักดิ์ ที่รวบรวมเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น *ข่าวการเสด็จประพาสราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*¹⁰ *สยามและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในสื่อสิ่งพิมพ์สเปน*¹¹ และ *ภาพความทรงจำการเสด็จประพาสราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*¹² งานเหล่านี้ได้นำเสนอข้อมูลอันน่าสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสเปนซึ่งสะท้อนพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศตามบริบทโลกได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในยุคสงครามเย็นอันเป็นช่วงเวลาที่ยังคงมีทัศนคติที่ตึงเครียดกันมากระชับความสัมพันธ์ทางการทูต

⁷ Florentino Rodao, "The Castilians discover Siam: Changing Visions and Self-Discovery," *Journal of Siam Society* 95 (2007): 1-23.

⁸ สถาพร ทิพย์ศักดิ์, *ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกรุงสยามและราชอาณาจักรสเปน : คณะทูตสเปนในกรุงสยามช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18*, บรรณาธิการโดย ชญานุติ อินทุม (กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562), 9.

⁹ Piemsak Hongjamrassilp, "Relaciones entre Siam y Filipinas en la Edad Moderna (siglos XVI-XVIII)," (PhD diss., Universidad Autónoma de Madrid, 2017), 439-468.

¹⁰ สถาพร ทิพย์ศักดิ์, *ข่าวการเสด็จประพาสราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*, บรรณาธิการโดย มกุฏ อรฤดี (กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), 17.

¹¹ สถาพร ทิพย์ศักดิ์, *สยามและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในสื่อสิ่งพิมพ์สเปน*, บรรณาธิการโดย กาญจนา ศรีอังกูร บุนนาค (กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560), 9.

¹² สถาพร ทิพย์ศักดิ์, *ภาพความทรงจำการเสด็จประพาสราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*, บรรณาธิการโดย ชญานุติ อินทุม (กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), 9.

กันอย่างแน่นแฟ้นยังเป็นประเด็นศึกษาที่ยังไม่สมบูรณ์นัก โดยงานวิจัยที่ให้ความสนใจความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในยุคสงครามเย็นภายใต้การทำความเข้าใจผ่านการเดินทางเยือนของผู้นำประเทศมีเพียงงานของเพ็ญพิสาธร ศรีวรรณกร เรื่อง “การนำเสนอข่าวการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหाराชาบรมนาถบพิตรในหนังสือพิมพ์ของสเปน”¹³ และงานเรื่อง *ข่าวการเสด็จเยือนราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (ฉบับสมบูรณ์)*¹⁴ อย่างไรก็ตาม งานดังกล่าวศึกษาช่วงเวลาในสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งไม่ใช่ช่วงแรกของการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในยุคสงครามเย็น

ด้วยเหตุนี้งานวิจัยชิ้นนี้จึงให้ความสนใจต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในยุคเริ่มต้นสงครามเย็น โดยศึกษาผ่านการเดินทางเยือนสเปนอย่างเป็นทางการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ใน พ.ศ. 2498 เพื่อทำความเข้าใจจุดเริ่มต้นและพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศผ่านหลักฐานชั้นต้นจากหอจดหมายเหตุแห่งประเทศไทยและหอจดหมายเหตุการบริหารรัฐกิจประเทศสเปน

2. การเมืองภายในประเทศไทยกับการผลักดันให้จอมพล ป. ดำเนินนโยบายเข้าหาสหรัฐ

เหตุการณ์รัฐประหารใน พ.ศ. 2490 ทำให้กองทัพบกกลับมาใช้อำนาจทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง หลังจากห่างหายไปช่วงเวลาสั้น ๆ แม้ว่าในช่วงแรกหลังการรัฐประหาร คณะผู้ก่อการจะพยายามโน้มน้าวให้ฝ่ายอนุรักษ์นิยมสนับสนุนการรัฐประหารในคราวนี้ ด้วยการตัดสินใจร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่มีแนวโน้มจะให้ความสำคัญกับพระมหากษัตริย์มากขึ้น¹⁵ อีกทั้งยังตัดสินใจให้ควง อภัยวงศ์ รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ทว่าด้วยเป้าหมายและผลประโยชน์ที่ไม่สอดคล้องกัน ทำให้รัฐบาลของควงมีอายุอยู่ไม่นานนักและถูกกลุ่มนายทหารในกองทัพกดดันให้ลาออกจากตำแหน่งในที่สุดภายหลังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เพียงหนึ่งเดือน¹⁶

¹³ เพ็ญพิสาธร ศรีวรรณกร, “การนำเสนอข่าวการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหाराชาบรมนาถบพิตรในหนังสือพิมพ์ของสเปน,” *วารสารศิลปศาสตร์* 22, ฉ. 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2565): 69-99.

¹⁴ สดภาพ ทิพย์ศักดิ์, *ข่าวการเสด็จเยือนราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (ฉบับสมบูรณ์)*, บรรณาธิการโดย ชญานุดม อินทุม และ ทรงพล จันทรเพชร (กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563), 9.

¹⁵ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, *แผนชิงชาติไทย : ว่าด้วยรัฐและการต่อต้านรัฐ สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่สอง (พ.ศ. 2491-2500)*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: พี.เพรส, 2553), 101-102.

¹⁶ สุชิน ตันติกุล, *รัฐประหาร พ.ศ. 2490* (กรุงเทพฯ: มติชน, 2557), 132-133.

แม้คณะรัฐประหารจะสามารถกำจัดฝ่ายอนุรักษ์ได้แล้ว พวกเขาก็ตระหนักดีว่า ในช่วงเวลาที่กองทัพแตกเป็นกลุ่มเป็นก้อนหลายฝ่ายเช่นนี้ ก็จำเป็นต้องหาผู้นำที่ได้รับการเคารพและเชื่อฟังจากทหารในกองทัพ จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงเป็นตัวเลือกอันเหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หากมองปัจจัยภายในประเทศแล้ว การขึ้นสู่ตำแหน่งของจอมพล ป. อาจจะทำให้สถานการณ์ภายในกองทัพมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ทว่าในการต่างประเทศแล้ว การขึ้นสู่ตำแหน่งของจอมพล ป. กลับทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ ลังเลใจที่จะรับรองรัฐบาลชุดใหม่นี้¹⁷ เนื่องจากจอมพล ป. เคยนำประเทศไทยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและได้ประกาศสงครามต่อสหรัฐฯ ในสงครามโลกครั้งที่ 2 จนทำให้นักการเมืองและข้าราชการสหรัฐฯ โดยเฉพาะเอ็ดวิน สแตนตัน (Edwin Stanton) ทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทยมีท่าทีอย่างชัดเจนว่าไม่ต้องการให้รัฐบาลสหรัฐฯ รับรองรัฐบาลเผด็จการของจอมพล ป.¹⁸ อย่างไรก็ตาม นักการเมืองสหรัฐฯ อีกกลุ่มหนึ่งกลับมีมุมมองว่า สหรัฐฯ ควรจะต้องรับรองรัฐบาลของจอมพล ป. เนื่องจากมีแนวโน้มว่ารัฐบาลจอมพล ป. จะมีประโยชน์ต่อสหรัฐฯ ในการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และคำนึงถึงช่วงเวลาก่อนที่ไทยจะประกาศสงครามต่อสหรัฐฯ เมื่อรัฐบาลของจอมพล ป. พยายามกระชับความสัมพันธ์กับทางสหรัฐฯ เพื่อนำสหรัฐฯ มาถ่วงดุลอำนาจกับญี่ปุ่น โดยหนึ่งในนโยบายที่สำคัญก็คือการส่งลูกชายของจอมพล ป. (อนันต์ พิบูลสงคราม) ไปศึกษาวิชาทหารที่โรงเรียนนายร้อยทหารบกสหรัฐฯ (The United States Military Academy) หรือเวสต์พอยท์ (West Point) และบุคคลสำคัญที่เป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างรัฐบาลไทยกับสหรัฐฯ เพื่อให้อนันต์ได้เข้าเรียนต่อที่เวสต์พอยท์ก็คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.¹⁹ ทว่าแผนการดังกล่าวต้องล้มเหลวลงเพราะญี่ปุ่นตัดสินใจบุกไทยก่อนที่อนันต์จะได้เข้าเรียนที่โรงเรียนนายร้อย จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เห็นว่านโยบายการต่างประเทศของจอมพล ป. ในช่วงก่อนสงครามก็ไม่ได้ต่อต้านรัฐบาลสหรัฐฯ เสียทีเดียว ด้วยเหตุนี้การอธิบายว่าจอมพล ป. นั้นฝักใฝ่ญี่ปุ่นและมีท่าทีเป็นศัตรูกับสหรัฐฯ จึงมีข้อโต้แย้งที่ทำให้นักการเมืองสหรัฐฯ หลายคนตัดสินใจสนับสนุนให้รัฐบาลสหรัฐฯ รับรองรัฐบาลเผด็จการของจอมพล ป. และนำเสนอใจว่าสุดท้ายแล้วคนที่ตระหนักถึงความสำคัญของจอมพล ป. กับการยับยั้งภัยคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากที่สุดคนหนึ่งก็คือ เอ็ดวิน สแตนตัน ซึ่งหลังจากได้ทำงานกับรัฐบาลจอมพล ป. มาได้ระยะหนึ่ง สแตนตันก็ได้โน้มน้าวให้รัฐบาลสหรัฐฯ หันมาสนับสนุนจอมพล ป. ในที่สุด²⁰

¹⁷ Daniel M. Fineman, "The United States and military government in Thailand, 1947-1958" (PhD diss., Yale University, 1993), 100-101.

¹⁸ Ibid., 98-99.

¹⁹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ปก.43.8/171 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องนายอนันต์ ชีตตะสังคะ, นางสาวจิรวาสส์ ชีตตะสังคะ (2 ธันวาคม 2484)

²⁰ Ibid., 149.

ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้จอมพล ป. จำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐ คือปัญหาการเมืองภายในประเทศที่ปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะปัญหาของปรีดี พนมยงค์และกลุ่มเสรีไทยที่ต้องการล้มรัฐบาลจอมพล ป. และเกมช่วงชิงอำนาจภายในกองทัพบก ซึ่งในขณะนั้นแบ่งออกเป็นสามกลุ่มหลัก ๆ คือ กลุ่มชอวยราชครู ที่มีจอมพลผิน ชุณหะวัณ และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ลูกเขยของผินเป็นแกนนำ โดยกลุ่มของเผ่านี้มีกำลังหลักคือกองกำลังตำรวจที่ได้รับการช่วยเหลือทางด้านยุทธโปกรณ์และการเงินจากสำนักข่าวกรองกลาง หรือซีไอเอ (Central Intelligence agency: CIA) อีกกลุ่มคือกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ นำโดย พล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทัพบกของสหรัฐ กลุ่มสุดท้ายก็คือกลุ่มของจอมพล ป. ซึ่งดูจะเป็นกลุ่มที่อ่อนแอที่สุดเพราะไม่มีกำลังทหารขนาดใหญ่ในมือ²¹

ดังนั้นจอมพล ป. ต้องทำให้สหรัฐ เชื่อใจว่ารัฐบาลภายใต้การนำของตนจะดำเนินนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อสหรัฐ โดยเฉพาะการต่อต้านภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ และนี่จึงเป็นต้นเหตุของการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของไทยในช่วงต้นสงครามเย็นที่ตัดสินใจหันมาใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ ซึ่งก็คือการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องประสานไปกับนโยบายของสหรัฐ โดยเฉพาะการต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์แม้ว่าประเทศที่ต่อต้านจะเป็นประเทศมหาอำนาจอย่างสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ตาม รวมไปถึงการสนับสนุนและร่วมมือกับประเทศในกลุ่มโลกเสรีอย่างสเปน

3. สเปนในยุคต้นสงครามเย็น

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง กลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศสเปนต่างต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันมาอย่างยาวนาน จนสุดท้ายกลุ่มชาตินิยม (Nationalist Force) ภายใต้การนำของจอมพลฟรานซิสโก ฟรังโก (Francisco Franco) ก็ได้รับชัยชนะและล้มสาธารณรัฐสเปนที่สอง (Second Spanish Republic) ลงได้สำเร็จในสงครามกลางเมืองสเปน (Spanish Civil War: 1936-1939) หลังสงครามกลางเมืองสิ้นสุดลง สเปนเลือกที่จะดำเนินนโยบายโดดเดี่ยวตนเอง (Isolationism) แต่ในความโดดเดี่ยวตนเองของสเปนก็นำสนใจว่ารัฐบาลของฟรังโกกลับมีความใกล้ชิดกับรัฐบาลของนาซีเยอรมัน โดยเฉพาะในช่วงของสงครามกลางเมืองในสเปน ซึ่งกองทัพของฟรังโกได้รับความช่วยเหลือทางการทหารจากรัฐบาลนาซีของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) เนื่องจากทั้งสองกลุ่มต่างมีเป้าหมายทางการเมืองที่ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ก็คือการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

²¹ เทพ บุญตานนท์, *ทหารของพระราชากับการสร้างสำนักแห่งศรัทธาและภักดี*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มติชน, 2565), 250-252.

ต่อมาใน พ.ศ. 2485 รัฐบาลฝรั่งเศสกลับเปลี่ยนท่าทีต่อสงครามในคราวนี้ อาจเป็นเพราะรัฐบาลสเปนตระหนักว่าฝ่ายอักษะน่าจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสงคราม ด้วยเหตุนี้รัฐบาลสเปนจึงเริ่มนโยบายให้ความช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตร โดยอนุญาตให้นักบินฝ่ายสัมพันธมิตรที่เครื่องบินถูกยิงตกใช้สเปนเป็นทางผ่านในการเดินทางสู่โปรตุเกส อีกทั้งยังออกหนังสือเดินทางให้แก่ชาวยิวในยุโรปตะวันออกและอนุญาตให้เดินทางผ่านสเปนไปยังโลกตะวันตกได้²² การปรับท่าทีของฝรั่งเศสมีสาเหตุมาจากการตระหนักว่ารัฐบาลสเปนอาจจะถูกโดดเดี่ยวจากประชาคมโลกต่อไปอันเป็นผลต่อเนื่องมาจากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่รัฐบาลสหรัฐฯ และอังกฤษเป็นแกนนำสำคัญในการคว่ำบาตรทางการค้ากับสเปน²³ เรื่องดังกล่าวทำให้รัฐบาลสเปนจะต้องมีท่าทีเข้าหาฝ่ายสัมพันธมิตรมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสเองก็ไม่ได้มองโลกในแง่ดีมากนัก โดยไม่คิดว่าการให้ความช่วยเหลือต่อฝ่ายสัมพันธมิตรและชาวยิวจะสามารถโน้มน้าวฝ่ายสัมพันธมิตรให้อำนาจรับรัฐบาลเผด็จการของเขาที่เคยเป็นพันธมิตรกับนาซีมาเป็นพวกเดียวกันได้ในเวลาอันสั้น ด้วยเหตุนี้ฝรั่งเศสจึงเตรียมการสำหรับการถูกโดดเดี่ยวในช่วงสงครามไว้เช่นกันโดยเฉพาะการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ

เมื่อโลกเข้าสู่ยุคสงครามเย็น สเปนซึ่งถูกปกครองโดยจอมพลฟรานซิสโก ฟรังโก ภายใต้ระบอบฟาสซิสต์ (Fascism) ยังคงถูกกีดกันจากระเบียบโลก (World Order) ที่มีแกนกลางอยู่ที่องค์การสหประชาชาติซึ่งก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2488 โดยเป็นองค์กรกลางของโลกที่เปิดโอกาสให้บรรดาประเทศสมาชิกได้มีพื้นที่บนเวทีการเมืองโลก ซึ่งหลังสงครามโลกยุติลงประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในฝ่ายสัมพันธมิตรต่างเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหประชาชาติอย่างครบครัน แม้แต่ประเทศไทยเองก็ยังพยายามอย่างยิ่งยวดในการโน้มน้าวให้ฝ่ายสัมพันธมิตรโดยเฉพาะอังกฤษยินยอมให้ไทยได้เป็นสมาชิกขององค์กรดังกล่าว แต่สำหรับประเทศสเปนแล้ว รัฐบาลของฝรั่งเศสก็กีดกันไม่ให้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติแม้ว่าจะแสดงความประสงค์ที่จะเข้าร่วมองค์กรดังกล่าว แต่ด้วยสถานะของรัฐบาลเผด็จการและท่าทีสนับสนุนฝ่ายอักษะในช่วงสงคราม ทำให้ที่ประชุมออกข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ 30 ให้ดำเนินการคว่ำบาตรประเทศสเปน โดยให้ขับสเปนออกจากสมาชิกองค์การระหว่างประเทศและให้ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติเรียกเอกอัครราชทูตประจำสเปนของแต่ละประเทศกลับประเทศของตน²⁴ นอกจากนี้ที่ประชุมองค์การสหประชาชาติได้ออกกฎบัตรมาตรา 39 และ 41 ขึ้นใน พ.ศ. 2489

²² William D. Phillips Jr. and Carla R. Phillips, *A concise history of Spain* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 265-266.

²³ Miguel Angel del Arco Blanco, "Building an Empire and Bringing About a Famine: The Allied Economic Blockade of Spain during the Second World War (1939–1945)," *Contemporary European History* (2023): 970.

²⁴ Fernando García de Cortázar and José Manuel González Vesga, *Breve historia de España* (Madrid: Alianza Editorial, 2009), 571.

โดยระบุว่าประเทศสมาชิกควรยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาลสเปน²⁵ อีกทั้งในกฎบัตรยังระบุอย่างชัดเจนว่าสหประชาชาติจะพิจารณารับสเปนเป็นสมาชิกก็ต่อเมื่อสเปนมีรัฐบาลใหม่ที่เป็นที่ยอมรับจากนานาชาติ น่าสนใจว่ารัฐบาลสหรัฐฯ ในขณะนั้นยังมีนโยบายที่จะสนับสนุนให้ชาวสเปนปลดรัฐบาลของฟรังโกออกจากตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ไม่ต้องการให้ใช้ความรุนแรงในการกำจัดรัฐบาลฟรังโกเพราะเกรงว่าจะนำไปสู่สงครามกลางเมืองขึ้นอีกครั้งในสเปน²⁶ สถานการณ์ดังกล่าวจะเป็นการผลักดันให้หันไปร่วมมือกับสหภาพโซเวียตมากยิ่งขึ้น โดยใน พ.ศ. 2491 โจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) มีท่าทีที่ชัดเจนว่าต้องการจะผูกมิตรกับฟรังโก ด้วยการตัดสินใจไม่สนับสนุนฝ่ายต่อต้านรัฐบาลฟรังโกอีกต่อไป พร้อมกับปรับเปลี่ยนนโยบายที่เป็นมิตรกับสเปนมากยิ่งขึ้น²⁷

การคว่ำบาตรจากสหประชาชาติทำให้รัฐบาลฟรังโกถูกกีดกันจากประเทศยุโรปตะวันตก โดยเฉพาะจากประชาคมยุโรปและองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ ด้วยเหตุนี้ความพยายามที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจของสเปนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเผชิญหน้ากับความยากลำบากอย่างยิ่ง เช่นในด้านการเกษตร เมื่อรัฐบาลสเปนไม่สามารถจัดหาปุ๋ยและเครื่องมือทางการเกษตรได้อย่างเพียงพอจนนำไปสู่สภาวะทุพภิกขภัย หรือปริมาณการผลิตสินค้าพื้นฐานสำหรับอุตสาหกรรมอย่างเหล็กก็ลดลง²⁸ สถานการณ์เช่นนี้ทำให้รัฐบาลฟรังโกที่แม้จะเตรียมแผนสำหรับการถูกโดดเดี่ยวจากนานาชาติไว้แล้ว ก็ต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ดังนั้นรัฐบาลสเปนจึงตัดสินใจใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขวนขวายตามสหรัฐฯ โดยประกาศเจตนารมณ์ในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อเปลี่ยนใจให้รัฐบาลสหรัฐฯ หันมาให้ความช่วยเหลือแก่สเปน แม้ว่าในด้านหนึ่งแล้วการตัดสินใจดังกล่าวของฟรังโกเป็นความพยายามต่อต้านการแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ภายในประเทศตน ซึ่งฟรังโกมองว่ากลุ่มเหล่านี้เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐบาล แต่สาเหตุอีกประการที่ฟรังโกดำเนินนโยบายเข้าหาสหรัฐฯ คือต้องการการสนับสนุนจากสหรัฐฯ โดยเฉพาะความกังวลจากการที่จะถูกแทรกแซงทางการเมืองภายในประเทศโดยสหภาพโซเวียต²⁹ อีกทั้งยังต้องการความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศอีกด้วย

โดยในด้านเศรษฐกิจนั้น สเปนจำเป็นต้องนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคจากสหรัฐฯ เพื่อทดแทนสินค้าจากเยอรมนี โดยเฉพาะในส่วนของน้ำมันปิโตรเลียม³⁰ ในส่วนของ

²⁵ John A. Houston, "The United Nations and Spain," *The Journal of Politics* 14, no. 4 (November, 1952): 687.

²⁶ Ibid., 685.

²⁷ Glennys J. Young, "Spain and the Early Cold War: The 'Isolation Paradigm' Revisited," *Journal of Cold War Studies* 24, no. 3 (2022): 61.

²⁸ Sima Liberman, *Growth and Crisis in the Spanish Economy: 1940-1993* (Oxfordshire: Routledge, 1995), 37.

²⁹ Young, "Spain and the Early Cold War," 61.

³⁰ Ibid., 52.

ความมั่นคงนั้น สเปนจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือของสหรัฐฯ เพื่อพัฒนาศักยภาพของกองทัพ เพราะแต่เดิมกองทัพสเปนนำเข้ายุทธโศปกรณ์ทางการทหารจากรัฐบาลนาซีเป็นหลัก ทว่าเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงพร้อม ๆ กับความพ่ายแพ้ของเยอรมนี ทำให้ความปรารถนาที่จะปฏิรูปกองทัพของสเปนโดยพึ่งพาเยอรมนีต้องยุติลง นอกจากนี้นานาชาติยังร่วมกันคว่ำบาตรรัฐบาลสเปนโดยไม่ยอมขายอาวุธให้ แม้รัฐบาลสเปนจะพยายามพึ่งพาตนเองทางการทหารด้วยการนำเทคโนโลยีและเทคนิคในการผลิตยุทธโศปกรณ์มาใช้ แต่ความพยายามเหล่านี้ก็ประสบความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้สภาพของกองทัพสเปนในยุคต้นสงครามเย็นจึงมีแต่เครื่องบินที่ตกยุค เรือรบที่ล้าสมัย ส่วนกองทัพก็มีเพียงจำนวนทหารแต่ขาดยุทธโศปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่ากองทัพสเปนจะมีศักยภาพเพียงพอที่จะรักษาความมั่นคงภายในประเทศ ซึ่งก็นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเพราะรัฐบาลฝรั่งเศสต้องเผชิญหน้ากับฝ่ายต่อต้านอยู่เสมอ แต่สำหรับความสามารถในการป้องกันประเทศจากภัยคุกคามจากภายนอกแล้ว กองทัพสเปนไม่สามารถป้องกันตัวเองได้ด้วยศักยภาพเพียงเท่านี้ ดังนั้นการได้รับความช่วยเหลือด้านการทหารจากสหรัฐฯ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับรัฐบาลเผด็จการฝรั่งเศสในเวลานั้น³¹

ความต้องการแสดงให้เห็นสหรัฐฯ เห็นว่าสเปนยินดีที่จะร่วมมือกับสหรัฐฯ และความหวังจะมีที่ยืนบนเวทีระดับนานาชาติทำให้รัฐบาลฝรั่งเศสตัดสินใจใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ ด้วยเหตุนี้เมื่อสหรัฐฯ เข้าร่วมการสู้รบในสงครามเกาหลี ฝรั่งเศสจึงตัดสินใจส่งทหารเข้าร่วมกับกองกำลังสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2494³² ทั้งที่ในเวลานั้นสเปนยังไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติแต่อย่างใด นโยบายของสเปนต่อสงครามเกาหลีเป็นความพยายามครั้งสำคัญที่ฝรั่งเศสจะให้สเปนมีบทบาทบนเวทีการเมืองโลก พร้อมกันนี้ยังได้ตอกย้ำนโยบายของสเปนอย่างชัดเจนว่าพวกเขายินดีที่จะร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการต่อต้านภัยของลัทธิคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ต่าง ๆ บนโลก แม้จะเกิดขึ้นในทวีปเอเชียและประเทศเกิดใหม่อย่างเกาหลีที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตและผลกระทบทางการเมืองต่อรัฐบาลสเปนโดยตรง การมีส่วนร่วมในสงครามเกาหลีของรัฐบาลฝรั่งเศสได้นำภาพความพยายามของรัฐบาลสเปนที่ต้องการจะแสดงออกว่าตนเป็นประเทศที่เคียงข้างสหรัฐฯ ในสมรภูมิต่าง ๆ แม้สงครามจะเกิดขึ้นห่างไกลและไม่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาลสเปนก็ตาม

ในขณะเดียวกัน รัฐบาลสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีแฮร์รี เอส. ทรูแมน (Harry S. Truman) ก็มีท่าทีทางการทูตที่ผ่อนปรนต่อรัฐบาลฝรั่งเศสมากขึ้น ซึ่งปัจจัยสำคัญน่าจะมาจากนโยบายการต่างประเทศของสหภาพโซเวียตที่เข้าหาสเปน โดยในช่วงทศวรรษ 2490 สหภาพโซเวียตพยายามจะทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศโดยมีอาร์เจนตินาเป็นตัวกลาง

³¹ Pablo León-Aguinaga and Lorenzo Delgado Gómez-Escalonilla, "The deployment of US military assistance to Spain in the 1950s: limited modernisation and strategic dependence," *Cold War History* 21, no. 1 (2021): 56.

³² เกษราภรณ์ หาญแก้ว, "แนวคิดชาติ ศาสน์ กษัตริย์ : ความเป็นไทยกับการเข้าร่วมสงครามเกาหลี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), 32.

ความพยายามของโซเวียตที่จะทำการค้ากับสเปนในช่วงเวลาที่นานาชาติดำเนินนโยบายคว่ำบาตรสเปนเป็นความต้องการของสตาลินที่จะทำให้สเปนเว้นระยะห่างจากฝ่ายโลกเสรี³³ นโยบายการต่างประเทศของสหภาพโซเวียตได้ผลักดันให้สหรัฐฯ จำเป็นที่จะต้องมีนโยบายที่เข้าหาสเปนมากยิ่งขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้โซเวียตขยายอิทธิพลเข้ามายังสเปนอันเป็นดินแดนที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่สำคัญในขณะนั้น เพราะหากพิจารณาที่ตั้งของสเปนจะพบว่าสเปนตั้งอยู่บริเวณคาบสมุทรไอบีเรีย (Iberia) โดยดินแดนทางตอนใต้สุดของสเปนนั้นอยู่บริเวณช่องแคบยิบรอลตาร์ (Strait of Gibraltar) ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรแอตแลนติกกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียนที่เชื่อมต่อกับคลองสุเอซ (Suez Canal) อีกทีหนึ่ง ด้วยที่ตั้งเช่นนี้ทำให้สเปนมีความสำคัญต่อภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ของโลกในเวลานั้นโดยเฉพาะการเดินทางทางทะเล ดังนั้นการที่สเปนตัดสินใจเป็นพันธมิตรกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในช่วงเวลาของสงครามเย็นจึงอาจจะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเสถียรภาพของประเทศในทวีปยุโรปและสหรัฐฯ

รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ตัดสินใจสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสเปนอย่างเป็นทางการ โดยสหรัฐฯ ได้ตั้งเอกอัครราชทูตประจำกรุงมาดริดใน พ.ศ. 2493 พร้อมกันนี้ฝ่ายโลกเสรียังได้ผลักดันองค์การสหประชาชาติให้ยกเลิกการคว่ำบาตรสเปน ต่อมาใน พ.ศ. 2496 นโยบายการต่างประเทศของสเปนได้ผูกมัดเข้ากับสหรัฐฯ มากยิ่งขึ้น เมื่อสเปนและสหรัฐฯ ได้ลงนามในสนธิสัญญาMadrid (Treaty of Madrid) โดยรัฐบาลสเปนอนุญาตให้กองทัพสหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพที่สเปน นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังมีสิทธิตั้งฐานทัพเรือขนาดเล็กในสเปนและสร้างท่อส่งน้ำมันสำหรับเครื่องบินรบสหรัฐฯ ที่ประจำการอยู่ในสเปน ในขณะที่สหรัฐฯ จะให้ความช่วยเหลือแก่สเปนทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ³⁴ สหรัฐฯ ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่สเปนเป็นจำนวนมากอีกด้วย โดยรัฐบาลสหรัฐฯ สัญญาว่าจะให้เงินจำนวน 174 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แก่สเปนในเวลา 2 ปี³⁵ นำสนใจว่าการตัดสินใจของสหรัฐฯ ในคราวนี้เกิดขึ้นแม้ในขณะนั้นสเปนยังไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรป้องกันแอตแลนติกเหนือแต่อย่างใด นโยบายการต่างประเทศในลักษณะเช่นนี้ของสหรัฐฯ ไม่เพียงแต่จะทำให้สเปนกลายเป็นหุ้นส่วนด้านความมั่นคงเพื่อต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์เท่านั้น แต่สหรัฐฯ ยังแสดงออกต่อประชาคมโลกว่าสหรัฐฯ ให้การยอมรับรัฐบาลเผด็จการของจอมพลฟรังโก

สนธิสัญญาMadridนำไปสู่การเสริมกำลังทางการทหารจำนวนมากให้แก่รัฐบาลสเปน โดยสหรัฐฯ ได้ให้เงินแก่กองทัพสเปนจำนวน 350 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ พร้อมกันนี้ยังได้มอบยุทธโศปกรณ์ทางการทหารประเภทต่าง ๆ ให้แก่กองทัพสเปน เช่น รถถัง เครื่องบิน และปืนใหญ่ นำสนใจว่าการให้ความช่วยเหลือทางการทหารยังรวมไปถึงการอนุญาตให้ทหารสเปน

³³ Young, "Spain and the Early Cold War," 62.

³⁴ Ibid., 46.

³⁵ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กต.14.2.1/18 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องรายงานการเมืองจากกรุงมาดริด (ประเทศสเปน) (2 พฤศจิกายน 2498)

ข้าวบรณและผักอาหารกับหน่วยทหารของสหรัฐฯ โดยจำนวนทหารสเปนทั้งระดับสัญญาบัตรและประทวนที่ถูกส่งไปฝึกกับกองทัพสหรัฐฯ ในระหว่าง พ.ศ. 2499-2500 มีประมาณ 583 นาย และยังมีนายทหารอีก 254 นาย ที่เดินทางไปงานที่กองทัพสหรัฐฯ³⁶ การช่วยเหลือทางการทหารของสหรัฐฯ ที่มีต่อสเปนเป็นนโยบายสำคัญในการสนับสนุนให้กองทัพสเปนมีศักยภาพเพียงพอในการต่อต้านภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการสนับสนุนให้รัฐบาลเผด็จการฟรังโกมีศักยภาพที่จะรับมือฝ่ายต่อต้านภายในประเทศไปพร้อม ๆ กัน³⁷

หลังจากที่สเปนได้ยื่นหนังสือสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติในเดือนกันยายน พ.ศ. 2498 รัฐบาลสหรัฐฯ ได้เป็นหัวแรงสำคัญในการผลักดันให้นานาประเทศอำนาจอธิปไตยรับสเปนเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบโลก โดยในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2498 จอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เดินทางเยือนสเปนและเข้าพบจอมพลฟรังโก³⁸ การเดินทางมาเยือนสเปนของดัลเลสนับว่าเป็นสัญญาณสำคัญที่สหรัฐฯ ได้เข้าไปถึงนานาประเทศในการยอมรับสถานะอันถูกต้องของรัฐบาลเผด็จการฟรังโก กระทั่งในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2498 สเปนก็ได้สิทธิเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ นอกจากนี้ สเปนยังได้เข้าร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะองค์กรด้านการเงินอย่างธนาคารโลก (World Bank) และองค์การการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) เป็นต้น³⁹ จากจุดนี้ทำให้ชาติพันธมิตรของสหรัฐฯ ในฝ่ายโลกเสรีเริ่มอำนาจอธิปไตยรับรัฐบาลเผด็จการฟรังโกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก ซึ่งรัฐบาลไทยได้เฝ้ามองพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างสเปนกับนานาประเทศมาโดยตลอด โดยอัครราชทูตไทยประจำสเปนคอยรายงานความเคลื่อนไหวด้านการต่างประเทศของสเปนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะรายงานที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางมาเยือนสเปนของประมุขหรือผู้นำรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ

เมื่อสเปนได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติแล้ว ผู้นำประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มโลกเสรีได้เดินทางไปเยือนประเทศสเปนอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาลสเปน หากทว่าใน พ.ศ. 2498 กลับมีผู้นำประเทศหนึ่งตัดสินใจไปเยือนประเทศสเปนก่อนผู้นำชาติอื่น ๆ

³⁶ León-Aguinaga and Delgado Gómez-Escalonilla, "The deployment of US military assistance to Spain in the 1950s: limited modernisation and strategic dependence," 59-61.

³⁷ ความช่วยเหลือทางการทหารของสหรัฐฯ แก่สเปนมีลักษณะเช่นเดียวกับการให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่ไทย ซึ่งกองทัพสหรัฐฯ ได้ส่งมอบยุทธโธปกรณ์ทางการทหาร การส่งผู้เชี่ยวชาญทางการทหารมาฝึกอบรบ และอนุญาตให้นายทหารไทยเข้าอบรมหลักสูตรทางการทหารต่าง ๆ ของสหรัฐฯ และประเทศพันธมิตรในกลุ่มนาโต้ ซึ่งผู้นำเผด็จการไทยโดยเฉพาะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้รับประโยชน์อย่างมากจากการช่วยเหลือทางการทหารของสหรัฐฯ ในการเสริมสร้างกองกำลังส่วนตัวเพื่อใช้ในการสร้างอำนาจการเมืองภายในประเทศของตน สถานการณ์ดังกล่าวทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบากในการรักษาอำนาจทางการเมืองภายในประเทศ จนทำให้จอมพล ป. ตัดสินใจสนับสนุนให้รัชกาลที่ 9 ทรงมีบทบาททางการทหารเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองและการทหารระหว่างสามชั่วอำนาจ

³⁸ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กต.14.2.1/18 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องรายงานการเมืองจากกรุงมาดริด (ประเทศสเปน) (28 ธันวาคม 2498)

³⁹ Phillips Jr. and Phillips, *A concise history of Spain*, 268.

โดยไม่สนใจว่าสเปนยังไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ผู้นำคนนั้นก็คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เดินทางไปเยือนสเปนในระหว่างวันที่ 15-19 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 เรื่องดังกล่าว นับว่าน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากระบบการต่างประเทศของทั้งสองชาติมีลักษณะเข้าหากันมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2490 ในขณะที่รัฐบาลประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มโลกเสรียังคงสว่นท่าทีในการรักษาระยะห่างในความสัมพันธ์กับสเปน แต่รัฐบาลไทยในช่วงเวลาที่จอมพล ป. เป็นผู้นำประเทศกลับมีท่าทีที่เป็นมิตรกับรัฐบาลสเปน ซึ่งในขณะเดียวกันรัฐบาลสเปนเองก็มีท่าทีที่ตอบรับความเป็นมิตรดังกล่าว จนทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศพัฒนาขึ้นมาอย่างรวดเร็วภายใต้บริบทของสงครามเย็น

4. กรุงมาตริตปลายทางแห่งมิตรภาพ

ภายใต้การดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่และสถานการณ์สงครามเย็น รัฐบาลไทยและสเปนได้หันมาพัฒนาความสัมพันธ์ร่วมกัน ซึ่งในด้านหนึ่งแล้วความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วระหว่างทั้งสองประเทศก็มาจากความชื่นชมที่ผู้นำไทยคือ จอมพล ป. มีต่อผู้นำสเปน หรือจอมพลฟรังโก ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2480⁴⁰ ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงแสดงท่าทีอันเป็นมิตรต่อสเปน ในขณะเดียวกันรัฐบาลสเปนที่ต้องการพื้นที่และการยอมรับจากนานาชาติจึงใช้โอกาสดังกล่าวในการกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย ด้วยเหตุนี้ ใน พ.ศ. 2493 รัฐบาลสเปนตัดสินใจตั้งสถานอัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรก พร้อมกันนี้จอมพลฟรังโกยังได้ส่งของขวัญเป็นปืนสันต้ามงาสลักลายจำนวน 1 กระบอก มาให้จอมพล ป. พร้อมกับจดหมายส่วนตัวเพื่อเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์อันดีที่ผ่านมาระหว่างทั้งสองประเทศ⁴¹ และยังทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระแสงปืนอีก 1 กระบอก แด่รัชกาลที่ 9 ซึ่งรัฐบาลไทยได้ตอบรับทำที่อันเป็นมิตรด้วยการส่งตลับบุหรีให้แก่จอมพลฟรังโกเป็นการตอบแทน พร้อมกันนี้ผู้นำทั้งสองประเทศยังส่งจดหมายแสดงความขอบคุณและนำเสนอมิตรภาพที่มีต่อกัน⁴² ในเวลาต่อมารัฐบาลสเปนได้ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศไทยโดยเฉพาะด้านการศึกษา รัฐบาลสเปนตัดสินใจมอบทุนการศึกษาให้แก่ข้าราชการไทยไปศึกษาต่อ ณ

⁴⁰ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) สร.0201.4/26 เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องงานพิธีแจกประกาศนียบัตร และกระบี่ (1 พฤษภาคม 2483)

⁴¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.73.7/12 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องขออำนวยความสะดวกในการนำอาวุธปืน เข้ามา (24 กุมภาพันธ์ 2493)

⁴² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.73.7/16 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องการให้ของขวัญแก่นายพลฟรังโก ประมุขแห่งรัฐสเปน (12 มีนาคม 2493)

ประเทศสเปน⁴³ โดยมุ่งเน้นทุนการศึกษาด้านกฎหมายและทหารเรือ⁴⁴ ซึ่งประเด็นดังกล่าว นับว่าน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะการศึกษาทั้งสองด้านล้วนแต่เป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดการด้านความมั่นคงทั้งภายในและต่างประเทศ ดังนั้นการที่สเปนเลือกจะมอบทุนทั้งสองด้านให้แก่ไทยเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศแล้ว ยังเป็นความพยายามในการสร้างอิทธิพลของรัฐบาลสเปนในระบบราชการของไทย ด้วยความคาดหวังว่าข้าราชการที่ได้โอกาสมาศึกษาที่สเปนนั้นจะได้รับอิทธิพลทางความคิดแบบสเปน รวมทั้งมีความนิยมชมชอบในประเทศสเปน ซึ่งในอนาคตเมื่อข้าราชการเหล่านี้ขึ้นดำรงตำแหน่งสำคัญ ก็อาจจะทำให้การดำเนินนโยบายบางประการเอื้อประโยชน์ต่อประเทศสเปน

นอกจากให้ทุนแก่ข้าราชการไทยเพื่อศึกษาต่อแล้ว รัฐบาลสเปนยังเปิดโอกาสให้ข้าราชการและนักการเมืองไทยไปเยือนสเปนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังอนุญาตให้เข้าชมหน่วยงานราชการของสเปนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะกลุ่มนายทหารไทยซึ่งมักจะได้รับอนุญาตให้เข้าชมโรงเรียนนายร้อยสเปน (General Military Academy/Academia General Militar) และศูนย์ฝึกทหารราบ (Infantry Academy/Academia de Infantería) ที่เมืองโตเลโด (Toledo) อยู่เสมอ นอกจากนี้รัฐบาลสเปนได้ให้การต้อนรับข้าราชการเหล่านี้เป็นอย่างดีเพราะมองว่าบุคคลเหล่านี้จะเป็นตัวกลางสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสเปนกับไทย เช่น คณะของหลวงสุทธินาถ (สุทธิ สุชะวาที) เสนาธิการทหารบก โดยบุคคลหนึ่งที่ร่วมคณะคือจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งต่อมาขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและนายกรัฐมนตรี⁴⁵ คณะดังกล่าวได้เดินทางเยี่ยมชมเมืองบาร์เซโลนาใน พ.ศ. 2494⁴⁶ คณะนายทหารเรือยังได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่สเปนอยู่เสมอโดยเฉพาะหลังจาก พ.ศ. 2497 โดยคณะนายทหารเรือที่เดินทางไปเยี่ยมสเปนใน พ.ศ. 2497 นำโดย ม.จ.ครรชิตพล อาภากร⁴⁷ นอกจากข้าราชการทหารแล้ว นักการเมืองไทยก็ได้เดินทางไปเยือนสเปนเพื่อกระชับความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศด้วย ซึ่งคณะที่สำคัญที่สุดเป็นคณะเดินทางของ พล.ท.ประยูร ภมรมนตรี ซึ่งได้เดินทางไปเยือนสเปนพร้อมกับสมาชิกรัฐสภา และมีโอกาสได้เข้าพบกับจอมพลฟรังโก ในคราวนั้นด้วย น่าสนใจว่าไม่นานหลังจากที่คณะเดินทางนี้กลับถึงไทย ทางรัฐสภาก็ตัดสินใจ

⁴³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.94.1.22/20 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องรัฐบาลสเปนจะให้ทุนเล่าเรียนแก่นักเรียนไทย (4 เมษายน 2494)

⁴⁴ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (Ref. Cu-Siam) Ingreso en la Escuela Naval Militar del hijo del Capitán de Navío Laug Subhajalasaya (November 25, 1954)

⁴⁵ นายทหารที่เดินทางไปคราวนี้ประกอบด้วยหลวงสถิตยุทธการ (สถิต สถิตยุทธการ) ดำรงตำแหน่งรองเสนาธิการกลาโหม, ถนอม กิตติขจร, อำนวย ไชยโรจน์และเฉลิมชัย จารุวัตร

⁴⁶ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (616) Visita España misión militar ejército Real de Thailandia (July 13, 1951)

⁴⁷ พิมพ์ในงานเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอก หม่อมเจ้าครรชิตพล อาภากร ม.ป.ช. ม.ว.ม. ท.จ.ว. ราชวงศ์จักรีพิเศษ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ, 2509).

อนุมัติให้ตั้งสถานทูตขึ้นที่สเปนใน พ.ศ. 2498⁴⁸ และต่อมารัฐบาลมีคำสั่งแต่งตั้ง พล.ต.พื่อน ฤทธาณิ ยอดอาวุธ ให้ดำรงตำแหน่งอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม⁴⁹

หลังจากที่รัฐบาลไทยตัดสินใจตั้งสถานอัครราชทูตที่สเปนเนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องดูแลคนไทยที่อาศัยอยู่ในสเปนที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะการมีนักเรียนไทยศึกษาอยู่ในสเปน การติดต่อประสานงานและจัดการต้อนรับผู้แทนของรัฐบาลไทยจึงทำได้สะดวกยิ่งขึ้น ดังนั้นจำนวนคณะผู้แทนชาวไทยที่เดินทางไปเยือนจึงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เช่น คณะของ ม.จ.ครชิตพล อาภากร รองเสนาธิการกลาโหม ซึ่งเดินทางไปดูงานด้านโรงเรียนทหารในสหรัฐ และทวีปยุโรป⁵⁰ ก็ได้เดินทางไปดูงานที่โรงเรียนนายร้อยที่สเปน⁵¹ หรือใน พ.ศ. 2500 กองทัพเรือได้ส่ง น.ต.อดุล ตุลยานนท์ ทูตฝ่ายทหารเรือประจำประเทศฝรั่งเศสไปดูงานของโรงเรียนเสนาธิการทหารสเปน⁵² ในส่วนของกองทัพบกได้ส่ง พล.ต.บริบูรณ์ จุลจาริตต์ ไปดูงานที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก ศูนย์การฝึกทหารราบและโรงเรียนนายทหารราบใน พ.ศ. 2502 ระหว่างที่ดูงานในคราวนี้ พล.ต.บริบูรณ์ ยังได้เข้าพบ พล.ท.โฆเซ กูเอสตา โมเนเรโอ (José Cuesta Monereo) เสนาธิการทหารกระทรวงทหารบกของสเปนอีกด้วย การเดินทางเข้าชมโรงเรียนทหารสเปนของ พล.ต.บริบูรณ์ ในคราวนี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่ต้องการส่งนักเรียนทหารไทยมาศึกษาต่อยังโรงเรียนนายร้อยของสเปน ซึ่งทางกองทัพสเปนก็ให้การตอบรับเป็นอย่างดี⁵³ หรือคณะของ พล.ต.พิสิฐ ญาเณียงวงศ์ เจ้ากรมสรรพาวุธทหารบกที่เดินทางไปดูโรงงานอาวุธที่สเปนใน พ.ศ. 2501 ซึ่งการเดินทางไปเยือนสเปนในคราวนี้ทางรัฐบาลสเปนยังยื่นข้อเสนอที่จะขายอาวุธปืนกลที่กองทัพสเปนผลิตให้แก่ไทยด้วย⁵⁴ การกระชับความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระหว่างไทยและสเปนเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญของทั้งสองประเทศโดยเฉพาะในช่วงปลายทศวรรษ 2500 เนื่องจากสถานการณ์สงครามเย็นได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกรณีของไทยที่เริ่มมองหาความช่วยเหลือทางการทหาร

⁴⁸ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (28) Sobre apertura de una Legación Thailandia en Madrid (January 18, 1954)

⁴⁹ ประกาศสำนักคณะรัฐมนตรี เรื่อง ตั้งอัครราชทูตประจำประเทศสเปน, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 72 ตอนที่ 2ง (4 มกราคม 2498): 1.

⁵⁰ นอกจากโรงเรียนนายร้อยที่สเปนแล้วคณะของม.จ.ครชิตพลยังได้เดินทางไปดูงานโรงเรียนเสนาธิการทหารผสมที่สหรัฐ โรงเรียนนายร้อยทหารบกที่อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม เยอรมนี อิตาลีและฝรั่งเศสอีกด้วย น่าสนใจว่าในบรรดาประเทศเหล่านี้มีเพียงสเปนประเทศเดียวที่ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์การป้องกันแอตแลนติกเหนือ

⁵¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.44.4/168 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องรองเสนาธิการกลาโหมเดินทางไปดูงาน ณ ต่างประเทศ (ม.จ.ครชิต อาภากร) (19 เมษายน 2503)

⁵² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.44.4/126 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องข้าราชการไปดูงานกระทรวงกลาโหม (ทหารเรือ) (5 สิงหาคม 2500).

⁵³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.44.4/162 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องพลตรีบริบูรณ์ จุลจาริตต์ไปดูงานต่างประเทศ (10 พฤศจิกายน 2502)

⁵⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.44.4/138 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องการดูงานของเจ้ากรมสรรพาวุธทหารบก (พลตรีพิสิฐ ญาเณียงวงศ์) (12 มิถุนายน 2501)

จากประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากสหรัฐฯ ซึ่งในหลาย ๆ ครั้งไม่ได้ให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของกองทัพไทยเสมอไป

ความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐบาลทั้งสองชาติยังได้สะท้อนผ่านเอกสารที่ พล.ต.พื่อน รายงานกลับมายังประเทศไทยอยู่เสมอ โดยอัครราชทูตมักจะชี้แจงกับทางรัฐบาลไทยว่า สเปนให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีเมื่อรู้ว่าคนเหล่านั้นเป็นคนไทย⁵⁵ สำหรับรัฐบาล สเปนแล้ว การเดินทางมาเยือนของข้าราชการและนักการเมืองไทยเป็นสิ่งที่รัฐบาลสเปน ให้ความสำคัญเนื่องจากความต้องการกระชับความสัมพันธ์กับรัฐบาลไทย ด้วยเหตุนี้ ทางรัฐบาลสเปนจึงมักกำชับให้เจ้าหน้าที่สเปนดูแลคณะผู้แทนไทยเป็นอย่างดีในระหว่าง การเดินทางมาเยือนสเปน ดูเหมือนว่ารัฐบาลสเปนคาดหวังถึงผลประโยชน์จากไทยอย่างน้อย ๆ ก็ในแง่ของการเผยแพร่อิทธิพลและความนิยมชมชอบในสเปนต่อผู้แทนไทยที่มาเยือนสเปน เช่น การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับท่องเที่ยวของสเปน โดยหลังจากที่รัฐบาลไทยตั้งสถาน อัครราชทูตที่สเปนปรากฏว่ามีคนไทยมาเที่ยวสเปนเพิ่มขึ้นปีละ 800 คน และผู้แทนรัฐบาลไทย เดินทางมาเยือนสเปนอย่างต่อเนื่องรวมไปถึงการเพิ่มขึ้นของมูลค่าทางการค้าระหว่างประเทศ⁵⁶

การเดินทางไปเยือนสเปนของผู้แทนไทยได้เปิดประตูความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่อยู่ห่างไกลกันให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์ น่าสนใจว่าบรรดา ผู้แทนรัฐบาลไทยที่เดินทางไปเยือนสเปนในระหว่างทศวรรษ 2490 ล้วนแต่เป็นนายทหาร เป็นส่วนใหญ่ เรื่องดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายของรัฐบาลไทยที่มุ่งเน้นการเสริมสร้าง ความร่วมมือด้านความมั่นคงที่รัฐบาลไทยไม่เพียงแต่พึ่งพาความช่วยเหลือในการพัฒนา กองทัพจากสหรัฐฯ เท่านั้น แต่ยังมุ่งหาความช่วยเหลือและความร่วมมือทางการทหารจาก ประเทศในกลุ่มประเทศโลกเสรีอื่น ๆ เช่น สเปน ซึ่งนับว่าเป็นประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือ ทางทหารจากสหรัฐฯ อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในส่วนของการทัพเรือ ซึ่งรัฐบาลไทยเอง ที่ต้องการพัฒนากองทัพจึงต้องการใช้สเปนเป็นช่องทางในการเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ กองทัพของตน

ในขณะที่รัฐบาลสเปนที่มองหาการยอมรับบนเวทีระดับนานาชาติก็ตระหนักดีว่า การดำเนินนโยบายแบบขบวนการของรัฐบาลไทยจะเป็นโอกาสอันดีที่สเปนจะเพิ่มพันธมิตรของ ตนเอง อันจะเป็นส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนให้สเปนมีที่ยืนบนเวทีระดับนานาชาติได้อีกครั้งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้รัฐบาลสเปนจึงมีท่าทีเปิดกว้างแก่รัฐบาลไทยโดยเฉพาะในการช่วยเหลือและการให้ ความร่วมมือด้านความมั่นคง จนนำไปสู่การกระชับความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของทั้งสองประเทศ

⁵⁵ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (3) สร.0201.15/7 เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องตั้งอัครราชทูต ณ กรุงมาดริด (พล.ต.พื่อน ฤทธาคนี ยอดอาวุธ) (นายวิสุทธิ์ บวรวัฒนา) (28 กุมภาพันธ์ 2498)

⁵⁶ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (539) Sobre disgusto Portugal por apertura Legación Thailandia Madrid (December 20, 1954)

รวมไปถึงการสนับสนุนให้นักเรียนนายเรือไทยได้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนนายเรือของสเปนใน พ.ศ. 2494⁵⁷

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยและสเปนต่างดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ในบริบทของสงครามเย็นและหันมาให้ความร่วมมือกันในฐานะประเทศพันธมิตรในกลุ่มโลกเสรี ซึ่งรัฐบาลทั้งสองประเทศต่างได้รับประโยชน์จากความร่วมมือดังกล่าว ความสัมพันธ์อันดีดังกล่าวนำไปสู่การตัดสินใจเยือนประเทศสเปนอย่างเป็นทางการของจอมพล ป. พิบูลสงครามใน พ.ศ. 2498

5. การเดินทางเยือนสเปนของจอมพล ป. และคณะ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในช่วงต้นของสงครามเย็นเกิดขึ้นภายใต้นโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ ทั้งสองประเทศตัดสินใจกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตามใน พ.ศ. 2498 รัฐบาลจอมพล ป. ได้ปรับนโยบายการต่างประเทศครั้งสำคัญด้วยการเดินเข้าหาประเทศในกลุ่มโลกคอมมิวนิสต์อย่างสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากจอมพล ป. ได้ตระหนักถึงท่าทีของสหรัฐฯ ที่มีแนวโน้มจะสนับสนุนกลุ่มเผ่า ครียานท์ขึ้นมาสืบทอดอำนาจแทนที่จอมพล ป. อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายของจอมพล ป. ที่ต้องการปฏิรูปประเทศให้เป็นประชาธิปไตยเพื่อลดอำนาจของกลุ่มเผ่า⁵⁸ ด้วยเหตุนี้จอมพล ป. ได้ส่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรไปร่วมการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่การประชุมบันดุง (Bandung Conference) ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 18-24 เมษายน พ.ศ. 2498 โดยมีประเทศอย่างอินเดีย อินโดนีเซียและยูโกสลาเวียเข้าร่วม รวมไปถึงประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์อย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเหนือ⁵⁹ ในการประชุมดังกล่าว พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรได้พบกับโจวเอินไหล (Zhou Enlai) นายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศ ที่บันดุงนี้เองโจวเอินไหลได้ฝากคำเชิญไปยังจอมพล ป. เพื่อเดินทางมาเยือนจีน โดยหลังจากการประชุมที่บันดุงสิ้นสุดลง พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรทรงสานต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ก็ต้องปฏิเสธคำเชิญของจีนที่ต้องการให้จอมพล ป. เดินทางไปเยือนโดยให้เหตุผลว่าจอมพล ป. “ยุ่งเกินไป”⁶⁰ ดูเหมือนว่าจอมพล ป. จะตระหนักดีว่าการปรับเปลี่ยนนโยบาย

⁵⁷ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (Ref. Cu-Siam) Ingreso en la Escuela Naval Militar del hijo del Capitán de Navío Laug Subhajasaya (November 25, 1954)

⁵⁸ Fineman, "The United States and military government in Thailand, 1947-1958" 395-396.

⁵⁹ การประชุมที่บันดุงในคราวนี้มีกลุ่มประเทศโลกเสรี เช่น ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ เวียดนามใต้และไทยเข้าร่วมประชุมด้วย

⁶⁰ Fineman, "The United States and military government in Thailand, 1947-1958" 399-401.

การต่างประเทศอย่างทันทีทันใดก็ไม่ใช่ว่าผลดีต่อสถานภาพและความมั่นคงของตนเท่าใดนัก โดยเฉพาะในช่วงเวลาหลังจากที่ฝรั่งเศสเพิ่งถอนตัวออกจากเวียดนาม และสหรัฐฯ จะมีความกังวลต่อสถานการณ์สงครามเย็นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น จอมพล ป. จึงเลือกที่จะรักษาความสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่มโลกเสรีด้วยการเดินทางไปเยือนประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรของไทยอย่างเป็นทางการในระหว่างวันที่ 14 เมษายน-22 พฤษภาคม พ.ศ. 2498⁶¹

การเดินทางเยือนประเทศต่าง ๆ ของจอมพล ป. เป็นความพยายามที่จะสื่อสารต่อกลุ่มโลกเสรีว่าจอมพล ป. และรัฐบาลไทยพร้อมที่จะยืนเคียงข้างกลุ่มโลกเสรี ด้วยเหตุนี้ หมายกำหนดการจึงเต็มไปด้วยการไปเยือนประเทศพันธมิตรอันเหนียวแน่นของสหรัฐฯ ทั้งในเอเชียและยุโรป เช่น ฟิลิปปีนส์ ญี่ปุ่น ปากีสถาน เกาหลีใต้ ฝรั่งเศส เบลเยียม เยอรมนี ตะวันตก อังกฤษ และอิตาลี เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสเปนซึ่งเป็นประเทศยุโรปประเทศที่สองที่จอมพล ป. เดินทางไปเยือนต่อจากฝรั่งเศส⁶² ซึ่งนับว่าเป็นผู้นำไทยคนแรก ที่เดินทางไปเยือนประเทศสเปนนับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปนใน พ.ศ. 2440

การที่จอมพล ป. ประารถนาที่จะเดินทางไปเยือนสเปนวิเคราะห์ได้จากทั้งปัจจัยส่วนตัว และปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ โดยส่วนตัวแล้วจอมพล ป. ชื่นชมจอมพลฟรังโก มาตั้งแต่ที่จอมพลฟรังโกก่อการปฏิวัติล้มรัฐบาลสาธารณรัฐที่สองของสเปน ซึ่งจอมพล ป. ได้กล่าวชื่นชมฟรังโกอย่างเปิดเผยในพิธีมอบกระบี่ให้แก่นักเรียนนายร้อย⁶³ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยต้องการแสดงให้เห็นสหรัฐฯ เห็นว่าไทยยังคงให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายสนับสนุนฝ่ายโลกเสรี จอมพล ป. ได้แสดงท่าทีว่า ต้องการเดินทางไปเยือนสเปนตั้งแต่ต้น พ.ศ. 2498 โดยในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ปี พ.ศ. 2498 สถานอัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทยได้ส่งไวน์ เหล้า และแชมเปญ เป็นของขวัญแก่ จอมพล ป. พร้อมทั้งบัตรอวยพรซึ่งมีข้อความที่กล่าวถึงการเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรปของจอมพล ป. โดยหวังว่าผู้นำไทยจะมีโอกาสร่วมดื่มไวน์กับผู้นำสเปนหากตัดสินใจมาเยือนประเทศสเปนด้วย ซึ่งจอมพล ป. ได้ตอบรับของขวัญด้วยความปลื้มปิติอย่างยิ่ง ทั้งนี้ จอมพล ป. ยังได้ส่งโทรเลขเพื่อขอบคุณจอมพลฟรังโกมาในคราวนี้ซึ่งข้อความในโทรเลขได้

⁶¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.73.5.1/15 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องจอมพล ป. พิบูลสงคราม เยือนประเทศสเปน (12 กันยายน 2498)

⁶² เรื่องเดียวกัน.

⁶³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) สร.0201.4/26 เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องงานพิธีแจกประกาศนียบัตร และกระบี่ (1 พฤษภาคม 2483)

พูดถึงความต้องการที่จะเดินทางไปเยือนสเปนพร้อมกับได้ดื่มไวน์ร่วมกับผู้นำของสเปน⁶⁴ แม้จอมพล ป. อาจจะส่งโทรเลขให้จอมพลฟรังโกเพื่อขอบคุณตามมารยาททางการทูตหรืออย่างไรก็แล้วแต่ แต่จากการอวยพรซึ่งกันและกันในเทศกาลปีใหม่มักสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำของรัฐบาลไทยกับสเปนอยู่ในจุดที่ทั้งสองแสดงออกต่อสาธารณะในลักษณะที่เป็นมิตรต่อกัน โดยข้อความตอนหนึ่งของโทรเลขฉบับนี้มีอยู่ว่า

... I quite appreciate your kind consideration about my visit to Europe and America, so that I may have an opportunity to drink the Spanish wine together with General Franco. This is indeed a warm expression, which I was so deeply touched when reading it. It would be my greatest honour, should I have the chance of visiting Spain and seeing General Franco.⁶⁵

ในระหว่างที่วางแผนการเดินทางรอบโลกปรากฏว่าทาง ม.จ.ดิลลิกฤทธิ กฤดากร อธิบดีกรมยุโรปและอเมริกาได้แจ้งกับทางรัฐบาลสเปนว่าจอมพล ป. จะขอตัดแผนการเดินทางเยือนยุโรปบางประเทศ ได้แก่ สเปน โปรตุเกส สวีเดน นอร์เวย์ และออสเตรีย ออกไปเนื่องจากต้องการลดระยะเวลาในการเดินทางจาก 4 เดือน เป็น 3 เดือน โดยทางรัฐบาลสเปนได้แจ้งว่าพร้อมที่จะรับรองจอมพล ป. หากเปลี่ยนใจที่จะเดินทางยังสเปน ซึ่งสุดท้ายแล้วจอมพล ป. ได้ตัดสินใจเปลี่ยนแปลงการเดินทางจากที่จะเดินทางจากสหรัฐฯ ไปยุโรปทางเรือก็ได้เปลี่ยนมาใช้เครื่องบินแทน ด้วยเหตุนี้จึงมีเวลามากพอที่จะสามารถเดินทางไปเยือนสเปนได้⁶⁶ พร้อมเน้นย้ำความปรารถนาที่จะได้ดื่มไวน์สเปนกับจอมพลฟรังโกอีกครั้งหนึ่ง⁶⁷ แต่ในขณะเดียวกันแผนการเดินทางเยือนประเทศอื่นได้ถูกตัดทิ้ง เรื่องดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าจอมพล ป. และรัฐบาลไทยยังคงให้ความสำคัญกับสเปนเหนือหลายประเทศในยุโรปแม้แต่สวีเดนที่รับนักเรียนทหารของไทยเข้าศึกษาอยู่เสมอ⁶⁸

⁶⁴ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (40) Remite carta Jefe Gobierno Thailandia sobre posible visita a España (February 1, 1955)

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (92) Sobre visita España Jefe Gobierno Thailandia (March 22, 1955)

⁶⁷ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (105) Sobre visita España Jefe Gobierno Thailandia. Remite datos biográficos Mariscal P. Pibulsonggram (March 31, 1955)

⁶⁸ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.43.8/182 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องส่งนักเรียนนายเรือไปศึกษา ณ สหรัฐอเมริกา (10 มกราคม 2498)

ในจดหมายที่รัฐบาลสเปนตอบกลับรัฐบาลไทยหลังได้รับข่าวว่า จอมพล ป. มีเหตุจำเป็นต้องตัดกำหนดการเยือนสเปนออกจากแผนการเดินทางนั้น แม้รัฐบาลสเปนจะแสดงท่าทีเข้าอกเข้าใจเหตุผลของฝ่ายไทย แต่ก็แสดงออกอย่างชัดเจนว่าต้องการโน้มน้าวให้จอมพล ป. ยังคงเดินทางมาเยือนสเปนด้วยการแจ้งแก่รัฐบาลไทยว่าทางสเปนพร้อมที่จะให้การต้อนรับจอมพล ป. ทุกเมื่อหากจอมพล ป. เปลี่ยนใจที่จะเดินทางมาเยือนสเปน ปฏิกิริยาของสเปนทำให้เกิดคำถามน่าสนใจว่าทำไมสเปนถึงต้องการให้จอมพล ป. เดินทางมาเยือนสเปน ซึ่งคำตอบสำคัญก็คือรัฐบาลสเปนต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากนานาชาติ ดังนั้นการเดินทางมาเยือนสเปนของผู้นำต่างประเทศนับเป็นการแสดงออกถึงการยอมรับที่เป็นรูปธรรมที่สุดอย่างหนึ่ง โดยก่อนที่จอมพล ป. จะเดินทางมาเยือนสเปนนั้น บรรดาผู้นำประเทศต่าง ๆ ล้วนสงวนท่าทีที่จะมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับรัฐบาลเผด็จการของฟรังโก โดยเฉพาะในช่วงเวลาก่อนที่สเปนจะเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2498 ด้วยเหตุนี้การที่จอมพล ป. ตัดสินใจเดินทางมาเยือนสเปนในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2498 จึงนับเป็นปรากฏการณ์สำคัญสำหรับรัฐบาลสเปนที่ในขณะนั้นยังต้องการเสถียรภาพสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ เพื่อให้สเปนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ

ทางรัฐบาลสเปนได้เตรียมการต้อนรับจอมพล ป. เป็นอย่างดี โดยกระทรวงการต่างประเทศสเปนได้จัดเตรียมข้อมูลของจอมพล ป. และครอบครัวไว้อย่างละเอียด มีการระบุข้อมูลสำคัญว่าจอมพล ป. เป็นผู้ที่มีต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างแข็งกร้าวและแสดงออกอย่างชัดเจนถึงความชื่นชมที่มีต่อจอมพลฟรังโก โดยยกย่องว่าเป็นหนึ่งในผู้นำประเทศที่มีความสามารถที่สุด⁶⁹ นอกจากนี้ กระทรวงยังได้เตรียมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา บทบาททางการเมือง ทักษะภาษาต่างประเทศ รวมถึงความชอบส่วนตัวของจอมพล ป. เช่น จอมพล ป. ชื่นชอบรถยนต์ประเภทต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ กระทรวงการต่างประเทศได้แนะนำให้พาจอมพล ป. ไปชมรถยนต์ยี่ห้อเปกาโซ (Pegaso) ซึ่งเป็นรถยนต์สัญชาติสเปน⁷⁰ นอกจากนี้รัฐบาลสเปนยังติดต่อกับไทยเพื่อจัดเตรียมการต้อนรับจอมพล ป. ให้ดีที่สุด เช่น การขอเพลงสรรเสริญพระบารมีสำหรับใช้ในการดื่มอวยพรให้รัชกาลที่ 9 ในงานเลี้ยงรับรองและเพลงประจำตัวจอมพล ป. สำหรับใช้บรรเลงต้อนรับการมาถึงสเปนของจอมพล ป. รวมทั้งส่งตราสัญลักษณ์ของจอมพล ป. เพื่อสามารถนำไปใช้ประดับในพิธีรับรอง อันจะช่วยสร้างความประทับใจแก่ผู้นำไทยได้⁷¹

⁶⁹ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Oficina de Información Diplomática (804) Personalidad del Jefe del Gobierno de Thailandia, Mariscal P. Pibulsonggram (1955)

⁷⁰ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (120) Sobre visita España Presidente Consejo Ministros Thailandia (April 14, 1955)

⁷¹ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (131) Remite himnos nacionales Thailandia e himno Jefe Gobierno (April 21, 1955)

สเปนเป็นประเทศแรกของยุโรปที่จอมพล ป. เดินทางมาเยือน เดิมทีนั้นรัฐบาลวางกำหนดการให้จอมพล ป. เดินทางเยือนฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกในยุโรปและต่อมาคือสเปน แต่สุดท้ายแล้วรัฐบาลได้เปลี่ยนแผนการเดินทางเสียใหม่โดยให้สเปนเป็นจุดหมายแรกในการเดินทางมาเยือนยุโรปในคราวนี้⁷² สำหรับกำหนดการเดินทางเยือนสเปนของจอมพล ป. จะเริ่มต้นขึ้นในวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 และสิ้นสุดในวันที่ 18 พฤษภาคมปีเดียวกัน ซึ่งคณะผู้แทนชาวไทยที่เดินทางไปเยือนสเปนพร้อมจอมพล ป. และท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ประกอบด้วยข้าราชการและนักการเมืองไทย⁷³ อาทิ รักรักษ์ บัณยารชุน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและลูกเขยของจอมพล ป. ม.ล.ชาบ ภูมูธร องค์กรักษ์ พล.ต.ประภาส จารุเสถียร รองผู้บัญชาการกองทัพบกที่ 1 ม.ล.ปึกทิมป์ มาลากุล อธิบดีกรมพิธีการทูต⁷⁴ ระหว่างการเดินทางเยือนสเปนในคราวนี้จอมพล ป. ได้เยี่ยมชมสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในสเปน เช่น มหาวิทยาลัยแห่งกรุงมาดริด (University of Madrid/Universidad de Madrid)⁷⁵ โรงเรียนทหารที่เมืองโตเลโด พระราชวังอัลกาซาร์แห่งเมืองเซบิยา (Royal Alcázar of Seville/Real Alcázar de Sevilla) พระราชวังเอลปาร์โด (The Royal Palace of El Pardo/Palacio Real de El Pardo) และพระราชวังแห่งมาดริด (Royal Palace of Madrid/Palacio Real de Madrid) รวมไปถึงการร่วมชมการสู้วัวกระทิง พร้อมกันนี้ในวันสุดท้ายของการเดินทางจอมพล ป. ยังเปิดโอกาสให้ผู้แทนนักข่าวของสเปนและอเมริกันเข้าสัมภาษณ์ด้วย โดยจอมพล ป. ได้เน้นย้ำถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศ⁷⁶

ในวันที่ 17 พฤษภาคม จอมพล ป. ได้เข้าพบจอมพลฟรังโกที่พระราชวังเอลปาร์โด ที่นั่นผู้นำทั้งสองประเทศได้แลกเปลี่ยนเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่กัน รวมถึงมอบให้แก่คู่สมรสของทั้งสองฝ่าย หลังจากเสร็จพิธีแล้วทางรัฐบาลสเปนได้จัดเลี้ยงต้อนรับแก่ผู้แทนไทย โดยฝ่ายสเปนนั้นมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารอากาศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงต่าง ๆ เข้าร่วมงานในคราวนี้ด้วย⁷⁷ โดยในระหว่างงานเลี้ยง จอมพล ป.

⁷² Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (105) Sobre visita España Jefe Gobierno Thailandia. Remite datos biográficos Mariscal P. Pibulsonggram (March 31, 1955)

⁷³ คณะผู้ร่วมเดินทางไปในคราวนี้ยังประกอบไปด้วย จีรวาสน์ บัณยารชุน, พ.ท.นิตย์ เวชวิชญ์, พ.ต.ท.ชุมพล โหละชาละ, ปฐม ชาญณรงค์, พ.ต.ต.รวร สุมาวงศ์, กมล วิเศษสุรการ, สวัสดิ์ บุญยमान, ชอบ หัสบำเรอ, ร.อ.ณรงค์ งามกร, ร.ท.พุง จันทรรักษ์ และอรุณช ภูมูธร ณ อยุธยา รวมเดินทางไปด้วย (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.73.5.1/15 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่อง จอมพล ป. พิบูลสงคราม เยือนประเทศสเปน (12 กันยายน 2498))

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁵ ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยใช้ชื่อว่า "Complutense University of Madrid" หรือในภาษาสเปนคือ "Universidad Complutense de Madrid"

⁷⁶ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.73.5.1/15 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องจอมพล ป. พิบูลสงคราม เยือนประเทศสเปน (12 กันยายน 2498)

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน.

ได้กล่าวสุนทรพจน์โดยเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างไทยและสเปน โดยใจความสำคัญตอนหนึ่งแปลเป็นไทยได้ว่า

...แม้ว่าในทางภูมิศาสตร์จะมีความห่างไกลกัน แต่สเปนและไทย ต่างเชื่อมกันด้วยจิตวิญญาณแห่งความเสียสละของประชาชนในการต่อสู้ เพื่อเสรีภาพของชาติ ข้าพเจ้าเชื่อมั่นมากขึ้นเรื่อย ๆ ว่าประเทศของเราทั้งสอง จะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นทั้งในทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศเพื่อรักษาซึ่งความมั่นคงของและสันติภาพของโลก ...⁷⁸

ในระหว่างที่จอมพล ป. และคณะเดินทางเยือนสเปน แม้ว่าจะเป็นเวลาสั้น ๆ แค่ 4 วัน แต่รัฐบาลสเปนก็ได้ให้การดูแลคณะผู้แทนชาวไทยเป็นอย่างดี โดยในวันที่จอมพล ป. เดินทางมาถึงสเปน บรรดารัฐมนตรีของสเปนซึ่งประกอบไปด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบก และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกองทัพอากาศ รวมทั้งข้าราชการระดับสูงของสเปนต่างมาต้อนรับจอมพล ป. ถึงที่สนามบิน Adolfo Suárez Madrid-Barajas⁷⁹ และเมื่อคณะผู้แทนชาวไทยเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ในสเปนก็จะมีรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องในหน้านั้นเดินทางไปด้วยทุกครั้ง หรือแม้กระทั่งบรรยายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ดังกล่าวให้จอมพล ป. ได้รับทราบด้วยตนเอง เช่น ในคราวที่เดินทางไปชมการสู้วัวกระทิง ทางรัฐบาลสเปนก็ได้จัดที่นั่งพิเศษไว้ให้โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารอากาศและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศร่วมชมด้วย⁸⁰ หรือตอนที่จอมพล ป. เดินทางไปชมมหาวิทยาลัยแห่งกรุงมาดริดและพิพิธภัณฑสถาน ทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษาของสเปนก็เป็นผู้พาจอมพล ป. เยี่ยมชมมหาวิทยาลัยด้วยตนเอง⁸¹

การเดินทางเยือนสเปนของจอมพล ป. และคณะในครั้งนี่ยังได้รับความสนใจจากสื่อสเปนเป็นอย่างมาก โดยหนังสือพิมพ์สเปนหลายฉบับได้ลงข่าวการมาเยือนสเปนของจอมพล ป.⁸² การกระทำดังกล่าวของสเปนได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเดินทางมาเยือนสเปนของคณะผู้แทนชาวไทย เพราะวก่อนที่จอมพล ป. จะเดินทางมาเยือนสเปนนั้น แทบจะไม่มีผู้นำประเทศใดเดินทางมาเยือนสเปนอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาลสเปน ซึ่งสาเหตุสำคัญก็คือสเปนยังคงถูกคว่ำบาตรจากนานาประเทศภายหลังการขึ้นมา

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน.

⁸² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.73.5.1/15 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องจอมพล ป. พิบูลสงคราม เยือนประเทศสเปน (12 กันยายน 2498)

ปกครองประเทศของรัฐบาลฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้การที่จอมพล ป. เดินทางมาเยือนสเปนจึงเป็นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้แก่สเปนว่าได้รับการยอมรับจากนานาประเทศมากขึ้น สิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือปฏิริยาของจอมพล ป. และรัฐบาลไทยหลังการเดินทางเยือนสเปนในคราวนี้ปรากฏว่าในปีเดียวกันนั้นรัฐบาลสเปนได้ยื่นเรื่องขอสมัครเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ โดยที่รัฐบาลไทยได้กลายเป็นประเทศแรกที่รับรองการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสเปน เรื่องดังกล่าวสร้างความประทับใจให้แก่รัฐบาลสเปนและประชาชนสเปนเป็นอย่างยิ่ง โดยรัฐบาลสเปนได้ส่งจดหมายขอขอบคุณอย่างเป็นทางการแก่รัฐบาลไทย ในขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์สเปนก็ได้ลงข่าวที่ไทยให้การรับรองสเปนด้วยเช่นกัน⁸³

ไทยและสเปนมีความสัมพันธ์ที่ดีและแสดงออกถึงการให้ความสำคัญแก่กันและกัน อยู่เสมอ ในคราวครบรอบ 1 ปี ของการเดินทางเยือนสเปน จอมพล ป. ก็ได้ส่งโทรเลขถึงจอมพลฝรั่งเศสเพื่อระลึกวาระดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผลจากการที่รัฐบาลสเปนยังไม่ได้รับการยอมรับเป็นวงกว้างจากนานาประเทศ เช่น การถูกขัดขวางไม่ให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การป้องกันแอตแลนติกเหนือเพราะประเทศสมาชิกมองว่าสเปนยังไม่ได้เป็นประเทศประชาธิปไตย⁸⁴ ทำให้การดำเนินนโยบายทางการทูตของรัฐบาลไทยต่อสเปนในประเด็นที่อ่อนไหวจำเป็นจะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง เช่น กรณีที่จอมพล ป. ต้องการให้พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศพันธมิตรของไทย ใน พ.ศ. 2498 ซึ่งทางพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นได้วางแผนการขึ้น โดยประเทศที่รัฐบาลต้องการให้รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา กับประเทศที่เป็นภาคีสันติสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศที่มีประมุขเป็นกษัตริย์ เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น และเบลเยียม เป็นต้น⁸⁵ ด้วยเหตุนี้ สเปนซึ่งในขณะนั้นไม่ได้เป็นสมาชิกของภาคีดังกล่าวและยังไม่ได้มีประมุขเป็นกษัตริย์ จึงไม่ได้อยู่ในหมายกำหนดการในคราวนั้น สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่รัฐบาลจอมพล ป. ตัดสินใจไม่ใส่สเปนไว้ในหมายกำหนดการคือในขณะนั้นรัฐบาลสเปนยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติและยังไม่มีประมุขประเทศใดไปเยือนสเปนอย่างเป็นทางการซึ่งเท่ากับว่ายังไม่มีประเทศใดยอมรับสถานะของรัฐบาลฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้การที่ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยือนสเปน

⁸³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กต.12.2/124 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องสเปนขอขอบคุณที่ไทยสนับสนุนการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ (29 กันยายน 2498)

⁸⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.44.4/162 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องพลตรีบริบูรณ์ จุลจาริตต์ไปดูงานต่างประเทศ (10 พฤศจิกายน 2502)

⁸⁵ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (3) สร.0201.65/6 เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินประพาสต่างประเทศ (30 สิงหาคม 2498)

ใน พ.ศ. 2498 จึงไม่ใช่ช่วงเวลาที่เหมาะสมเท่าใดนักและอาจจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของทั้งสองพระองค์อีกด้วย

น่าสังเกตว่าต่อมาการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสเปนของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงเกิดขึ้นใน พ.ศ. 2503 แม้ในขณะนั้นสเปนยังไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือหรือมีกษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ แต่รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตัดสินใจที่จะให้ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยือนสเปนอย่างเป็นทางการเนื่องจากสเปนเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติเรียบร้อยแล้ว

การเดินทางไปเยือนสเปนของจอมพล ป. นับว่าเป็นก้าวสำคัญของการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น แม้ว่าเพียงสองปีหลังจากที่จอมพล ป. เยือนสเปน รัฐบาลของเขาก็ถูกโค่นลงจากฝีมือของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ลูกน้องคนสำคัญของจอมพล ป. ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ ที่เริ่มมองว่าการดำเนินนโยบายทางการเมืองและการต่างประเทศของจอมพล ป. ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสหรัฐฯ อีกต่อไป ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะเป็นที่รับรู้กันในวงกว้างแม้แต่ทางอัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทยก็ได้รับรายงานสถานการณ์ดังกล่าวกลับไปให้รัฐบาลสเปนได้ทราบ อย่างไรก็ตามแม้รัฐบาลไทยจะเปลี่ยนผู้นำประเทศแต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนก็ยังคงดำเนินไปด้วยดี และมีท่าทีจะมีความสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นเสียด้วยซ้ำเมื่อรัฐบาลสเปนตัดสินใจทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปนอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2503 ซึ่งในการเสด็จ คราวนี้ก็ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากทั้งรัฐบาลและสื่อมวลชนของสเปน⁸⁶

การเดินทางเยือนสเปนของจอมพล ป. ในคราวนี้เป็นโอกาสครั้งสำคัญที่รัฐบาลทั้งสองประเทศจะได้กระชับความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นภายใต้บริบทของสงครามเย็น ซึ่งทั้งสองประเทศต่างดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ น่าสนใจว่ารัฐบาลสเปนให้ความสำคัญกับการเดินทางเยือนสเปนของจอมพล ป. เป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นผู้นำต่างประเทศชาติแรกที่เดินทางมาเยือนสเปนอย่างเป็นทางการ อันเป็นก้าวแรกของการบอกถึงนัยที่สเปนจะได้กลับคืนสู่เวทีระหว่างประเทศอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นรัฐบาลสเปนจึงให้ความสำคัญกับการต้อนรับคณะผู้นำชาวไทยเป็นอย่างมาก การที่รัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ เดินทางมาต้อนรับจอมพล ป. และคณะด้วยตนเองในหลากหลายสถานที่ยิ่งตอกย้ำความสำคัญที่สเปนมีให้กับคณะเดินทางกลุ่มนี้ ดูเหมือนว่าความพยายามของสเปนจะผลิดอกออกผลในเวลาไม่นานนักเมื่อรัฐบาลไทย

⁸⁶ เพ็ญพิสาข์ ศรีวรรณรณ, "การนำเสนอข่าวการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปนของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในหนังสือพิมพ์ของสเปน," 69-99.

ให้การสนับสนุนอย่างชัดเจนเมื่อสเปนตัดสินใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ
ภายหลังจากที่จอมพล ป. เดินทางเยือนสเปน

สำหรับจอมพล ป. การเดินทางเยือนประเทศพันธมิตรในกลุ่มโลกเสรีรวมไปถึงสเปน
ในคราวนี้ทำให้จอมพล ป. มีโอกาสพบปะกับบรรดาผู้นำประเทศและกองทัพของประเทศต่าง ๆ
ซึ่งจอมพล ป. คาดหวังว่าเขาจะสามารถใช้โอกาสนี้ในการผูกมิตรและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่
สหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการเดินทางเยือนสเปนซึ่งในขณะนั้นยังไม่ใช่ประเทศที่ได้รับการยอมรับ
จากนานาประเทศแม้แต่กลุ่มประเทศโลกเสรี แต่จอมพล ป. เลือกที่จะเดินทางเยือนสเปน
เพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขบถแน่ ซึ่งนับว่าการเดินทาง
เยือนสเปนคราวนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีทั้งในส่วนของจอมพล ป. เองที่ทำให้รัฐบาล
และชาวสเปนรู้จักตัวจอมพล ป. อย่างกว้างขวาง และในระดับประเทศนั้น การเดินทางเยือน
สเปนคราวนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างทั้งสองประเทศในเวลา
ต่อมา ดังที่จอมพล ป. ได้เขียนรายงานถึงผลสำเร็จของการเดินทางเยือนสเปนในหนังสือ
ต่อกระทรวงการต่างประเทศความว่า

... การเดินทางไปประเทศสเปน สังเกตว่า ครั้งนี้สัมพันธ์ไมตรี
ระหว่างประเทศไทยและสเปนแน่นแฟ้นขึ้นมาก หลังจากที่ได้ห่างเหินกัน
เป็นเวลานาน หนังสือพิมพ์ทุกฉบับได้ข่าวเป็นอย่างดี ทั้งนี้อาจจะเป็นการ
มาสเปนของข้าพเจ้าครั้งนี้เป็นการเยี่ยมด้วยไมตรีจิตอันบริสุทธิ์อย่าง
แท้จริง ทั้งนี้เพราะไทยและสเปนนอกจากจะอยู่ห่างกันแล้ว ความสัมพันธ์
ทางการค้าหรือเศรษฐกิจเกือบนับว่าไม่มี หนังสือพิมพ์นอกจากจะลงข่าว
การเคลื่อนไหวของคณะทูตสันถวไมตรีแล้ว ยังลงประวัติชีวิตการเมืองของ
ข้าพเจ้าอย่างละเอียด และชวนขยายหาเกล็ดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์บางตอน
ของไทย-สเปนลงเป็นบทความเรียกร้องความสนใจจากคนอ่าน ทำให้
ชาวสเปนได้รู้จักประเทศไทยดีขึ้น⁸⁷

6. การแลกเปลี่ยนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ระหว่างไทยและสเปนในคราวที่จอมพล ป. เดินทางเยือนสเปน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นสัญลักษณ์และสื่อที่แสดงถึงเกียรติยศและการเชิดชูที่
รัฐบาลในแต่ละประเทศมีต่อผู้ที่ได้รับ ซึ่งการมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ชาวต่างชาติ

⁸⁷ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.73.5.1/15 เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องจอมพล ป. พิบูลสงคราม เยือน
ประเทศสเปน (12 กันยายน 2498)

เป็นธรรมเนียมที่ประเทศต่าง ๆ ได้ปฏิบัติกันมาอย่างช้านานในฐานะเครื่องหมายแห่งการให้เกียรติของผู้มีนาระหว่างประเทศต่าง ๆ และยังเป็นสัญลักษณ์แทนมิตรภาพระหว่างประเทศอีกด้วย

สำหรับการเดินทางเยือนสเปนของจอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะชาวไทย ได้มีการจัดเตรียมแบบแผนและพิธีกรรมเป็นอย่างดีเพื่อให้สมเกียรติแก่ทั้งสองฝ่าย รวมถึงการที่รัฐบาลของจอมพลฟรังโกได้จัดงานเลี้ยงต้อนรับจอมพล ป. ในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 ซึ่งในงานเลี้ยงต้อนรับนี้ผู้นำทั้งสองประเทศได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่กัน รวมไปถึงบุคคลสำคัญอื่น ๆ ทั้งในฝ่ายไทยและสเปน น่าสนใจว่าก่อนที่จะมอบ ป. จะเดินทางเยือนสเปนนั้นทางกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ติดต่อกับทางรัฐบาลสเปนเพื่อหารือเกี่ยวกับการมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่จอมพล ป. โดยทางรัฐบาลไทยได้ส่งคำร้องขอให้สเปนมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่จอมพล ป. ซึ่งรัฐบาลสเปนก็มีหนังสือตอบกลับโดยยืนยันว่า ตามธรรมเนียมแล้วรัฐบาลสเปนจะมอบเครื่องอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้นำประเทศที่เดินทางมาเยือนสเปนอยู่แล้ว⁸⁸ ซึ่งในการเดินทางไปเยือนสเปนครั้งนี้ รัฐบาลสเปนได้มอบเครื่องอิสริยาภรณ์เชิดชูเกียรติด้านการทหารเรือชั้นที่ 1 (Grand Cross White Decoration of the Cross of Naval Merit/Gran Cruz del Mérito Naval con distintivo blanco) และทางการทหารชั้นที่ 1 (Grand Cross with White Decoration of the Order of Military Merit/Gran Cruz del Mérito Militar con distintivo blanco) ให้แก่ จอมพล ป. ส่วนนายทหารบกไทยที่ร่วมมาในคณะคือ พล.ท.ประภาส จารุเสถียร และ พล.ท. ม.ล.ขาบ กุญชร ก็ได้รับมอบเครื่องอิสริยาภรณ์เชิดชูเกียรติด้านการทหารบกชั้นที่ 1 ส่วนข้าราชการพลเรือนและทหารฝ่ายไทยคนอื่น ๆ เช่น รัชช ปันยารชุน ปีกทิพย์ 馬拉古ล และปฐม ชาญสรณ์ ได้รับเครื่องอิสริยาภรณ์กิตติคุณฝ่ายพลเรือน (Order of Civil Merit/Orden del Mérito Civil) ในส่วนของคู่สมรสที่มากับคณะชาวไทยนั้น เช่น จีวรวัส ปันยารชุน เทียบ กุญชร และชนัญ 馬拉古ล รัฐบาลสเปนก็ได้มอบเหรียญอิสริยาภรณ์กิตติคุณฝ่ายพลเรือนสำหรับสตรีให้เช่นเดียวกัน⁸⁹

การมอบเครื่องอิสริยาภรณ์เชิดชูเกียรติด้านการทหารบกและเรือให้แก่จอมพล ป. ได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระหว่างไทยและสเปนที่ทั้งสองประเทศต่างเป็นพันธมิตรในกลุ่มโลกเสรี นอกจากนี้รัฐบาลสเปนซึ่งทราบประวัติของจอมพล ป. ที่เป็นนายทหารคนสำคัญในกองทัพไทยน่าจะมองว่าการมอบเครื่องอิสริยาภรณ์ทางการทหารให้แก่จอมพล ป. น่าจะเป็นการแสดงออกถึงการยอมรับและนับถือความสามารถทางการทหารของจอมพล ป. ด้วยในเวลาเดียวกัน

⁸⁸ Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (105) Sobre visita España Jefe Gobierno Thailandia. Remite datos biográficos Mariscal P. Pibulsonggram (March 31, 1955)

⁸⁹ พระราชทานพระบรมราชานุญาตประดับเครื่องอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 74 ตอนที่ 51 (4 มิถุนายน 2500): 1303-1305.

ในส่วนของรัฐบาลไทยได้ทูลเกล้าฯ ขอพระบรมราชานุญาตพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้นำสเปนและกรรยา รวมถึงข้าราชการคนอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยในการต้อนรับคณะผู้แทนชาวไทย โดยจอมพลฟรังโกได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก⁹⁰ และนางการ์เมน โปโล (Carmen Polo) ภรรยาของจอมพลฟรังโก ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นมหาวชิรมงกุฎ รัฐบาลไทยยังได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่บรรดารัฐมนตรีและข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการต้อนรับคณะของจอมพล ป. ด้วย โดยได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นประถมาภรณ์ช้างเผือกให้แก่อากุสติน มุนโญส กรานเตส (Agustín Muñoz Grandes) รัฐมนตรีกระทรวงทหารบก และเอดูอาร์โด กอนซาเลซ-กายาร์ซา (Eduardo González-Gallarza) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารอากาศ เป็นต้น⁹¹

ประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้นำต่างประเทศในคราวที่จอมพล ป. เดินทางไปเยือนประเทศพันธมิตรคราวนี้คือ ลำดับชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่รัฐบาลไทยทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างจอมพล ป. หรือรัฐบาลไทยกับประเทศพันธมิตรเหล่านี้ โดยผู้นำประเทศซึ่งรัฐบาลไทยไม่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดหรือจะต้องพึ่งพาจะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นประถมาภรณ์ช้างเผือก เช่น วิลเลียม เดรส (Willem Drees) นายกรัฐมนตรีของเนเธอร์แลนด์ หรืออาซิล ฟาน แอกเกอร์ (Achille Van Acker) นายกรัฐมนตรีเบลเยียม หรือไมแล้วก็จะได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงขึ้นอย่างชั้นมหาวชิรมงกุฎหากมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐบาลไทยมากขึ้น เช่น คอนราด อเดเนาเวร์ (Konrad Adenauer) นายกรัฐมนตรีของเยอรมนีตะวันตก และมาริโอ สเซลบา (Mario Scelba) นายกรัฐมนตรีของอิตาลี ในส่วนผู้นำประเทศที่มีความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลไทยมาอย่างยาวนานหรือเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือแก่ไทยในช่วงสงครามเย็น รัฐบาลไทยได้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นมหาปรมาภรณ์ช้างเผือกให้ เช่น รามอน แมกไซไซ (Ramon Magsaysay) ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ เรเน โกตี (René Coty) ประธานาธิบดีฝรั่งเศส รวมไปถึงจอมพลฟรังโกก็ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นดังกล่าวด้วย⁹²

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยให้ความสำคัญแก่จอมพลฟรังโกและสเปนเป็นอย่างมาก โดยจัดให้สเปนอยู่ในสถานะเดียวกับประเทศพันธมิตรที่สำคัญของไทยในเวลานั้นอย่างฟิลิปปินส์ และฝรั่งเศสซึ่งต่างเป็นสมาชิกขององค์การป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่สเปนซึ่งไม่เพียงแต่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์กรดังกล่าว แต่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและองค์การป้องกันแอตแลนติกเหนืออีกด้วย แต่ด้วยความสัมพันธ์อันดีระหว่าง

⁹⁰ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 73 ตอนที่ 6 (17 มกราคม 2499): 204.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, 209-212.

⁹² เรื่องเดียวกัน.

รัฐบาลไทยและสเปน โดยเฉพาะการที่สเปนให้ความช่วยเหลือทางด้านการทหารแก่รัฐบาลไทยเป็นอย่างดี ทำให้รัฐบาลไทยมองว่าสเปนเป็นพันธมิตรที่ดีอย่างยิ่ง ซึ่งเรื่องดังกล่าวได้สะท้อนผ่านการมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่จอมพลฟรังโก

ในเวลาต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงเสด็จพระราชดำเนินเยือนสเปน รัฐบาลไทยได้จัดเตรียมการมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่จอมพลฟรังโกและภรรยา รวมทั้งคณะรัฐมนตรีและข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการให้การต้อนรับผู้แทนชาวไทย โดยรัฐบาลไทยได้กราบบังคมทูลรัชกาลที่ 9 ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี⁹³ ชั้นที่ 1 เสนางคะบดีให้แก่จอมพลฟรังโก⁹⁴ นอกจากนี้ยังได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าให้แก่นางการ์เมน โปโล ผู้เป็นภริยา⁹⁵

การที่รัฐบาลไทยตัดสินใจมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นดังกล่าวให้แก่จอมพลฟรังโก และภรียามีสาเหตุหลักคือ รัฐบาลต้องการเชิดชูเกียรติจอมพลฟรังโกให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม การที่จอมพลฟรังโกไม่ได้เป็นกษัตริย์ทำให้รัฐบาลไม่สามารถทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นมหาจักรีบรมวงศ์ได้ เนื่องจากจะต้องพระราชทานให้แก่เชื้อพระวงศ์เท่านั้น ซึ่งในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศใน พ.ศ. 2503 นั้น รัชกาลที่ 9 ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นดังกล่าวให้แก่กษัตริย์และราชินีประเทศต่าง ๆ เช่น สวีเดน เดนมาร์ก และเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น⁹⁶ ส่วนประมุขของประเทศที่เป็นพลเรือน รัฐบาลได้ตัดสินใจขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นปฐมจุลจอมเกล้า เช่น ไฮตริช ลูเบ (Heinrich Lübke) ประธานาธิบดีของเยอรมนีตะวันตก⁹⁷ ด้วยเหตุนี้การมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่จอมพลฟรังโกซึ่งเป็นทหารและเคยได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นมหาปรมาภรณ์ช้างเผือกอยู่แล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องหาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นที่สูงกว่าให้ ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงได้ตัดสินใจขอให้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีให้แก่จอมพลฟรังโก⁹⁸

แม้ว่ารัฐบาลไทยจะพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้นำประเทศต่าง ๆ ที่จอมพล ป. เดินทางไปเยือนใน พ.ศ. 2498 และเมื่อคราวรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินเยือน

⁹³ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าวสถาปนาขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งพระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นดังกล่าวให้แก่ผู้ที่มีความดีความชอบในทางการทหาร โดยผู้ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นดังกล่าวจะต้องเข้าร่วมพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาด้วยและการใส่เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้จะใส่ได้ในพิธีที่เกี่ยวข้องกับการทหารเท่านั้น

⁹⁴ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 82 ตอนที่ 113 (28 ธันวาคม 2508): 3269.

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, 3269.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, 3265-3268.

⁹⁷ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 81 ตอนที่ 85 (8 กันยายน 2507): 2304.

⁹⁸ นอกจากจอมพลฟรังโกแล้ว พล.ร.ต.อาแมร์กู ตูมัส ผู้นำโปรตุเกสก็ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นดังกล่าวในคราวที่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเสด็จพระราชดำเนินเยือนโปรตุเกสใน พ.ศ. 2503

มิตรประเทศใน พ.ศ. 2503 แต่การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้นำสเปนและ
คู่สมรสกลับมีนัยทางการเมืองที่ปรากฏอย่างชัดเจน เนื่องจากรัฐบาลเลือกที่จะมอบ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดให้แก่ผู้นำสเปน ในขณะที่ผู้นำประเทศอื่น ๆ ที่ดูจะมีความสำคัญ
และความสัมพันธ์ทางการทูตที่ใกล้ชิดกับประเทศไทย เช่น เยอรมนีและเบลเยียม กลับได้รับ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นที่ต่ำกว่าจอมพลฟรังโก โดยเฉพาะในคราวที่รัชกาลที่ 9 เสด็จ
พระราชดำเนินเยือนประเทศสเปนก็ทรงพระราชทานเครื่องราชซึ่งมีศักดิ์สูงกว่าเครื่องราช
ชั้นอื่น ๆ ที่จะสามารถพระราชทานให้แก่สามัญชนได้ สิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานอันดีที่ทำให้เห็นถึง
นโยบายของรัฐบาลไทยที่ให้ความสำคัญแก่ผู้นำสเปนในฐานะหุ้นส่วนแห่งความมั่นคงในยุค
สงครามเย็นภายใต้การดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบขบวนการ

7. สรุป

การตัดสินใจกระชับความสัมพันธ์กับรัฐบาลสเปนในช่วงเวลาที่นานาประเทศยังคง
คว่ำบาตรสเปนมีสาเหตุสำคัญมาจากความขึ้นชมจอมพลฟรังโกเป็นการส่วนตัวของจอมพล ป.
ตั้งแต่ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนี้ ยังมีสาเหตุ
ด้านการเมืองระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายขบวนการตามสหรัฐ ด้วยเหตุนี้
เมื่อสหรัฐ มีท่าทีสนับสนุนรัฐบาลฟรังโกให้มีพื้นที่บนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ
รัฐบาลจอมพล ป. ที่ต้องการแสดงให้สหรัฐ เห็นว่า พร้อมจะสนับสนุนนโยบายต่าง ๆ ของสหรัฐ
ก็ได้ใช้โอกาสดังกล่าวพิสูจน์ตนเองด้วยการเปิดประตูความสัมพันธ์กับสเปนจนสุดท้ายไทย
ได้กลายเป็นประเทศแรกที่รับรองสเปนให้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ อีกด้านหนึ่งแล้ว
การผูกมิตรกับสเปนทำให้ไทยได้รับความช่วยเหลือจากสเปนเช่นกันโดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง
ความมั่นคง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงปลายทศวรรษ 2490 จอมพล ป. ได้พยายามหันมาใช้นโยบาย
ถ่วงดุลอำนาจ โดยตัดสินใจครั้งสำคัญด้วยการส่งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร
ไปประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในช่วงเดือนมีนาคม
พ.ศ. 2498 ที่นั่นทางผู้แทนของประเทศไทยได้พบกับโจว เอินไหล ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างดูมีท่าที
อันเป็นมิตรจนถึงขนาดที่รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องการเชิญจอมพล ป. ไปเยือน
ทว่าการเดิมพันที่มูลค่ามหาศาลในคราวนี้ก็ไม่เกิดขึ้นเพราะรัฐบาลจอมพล ป. ในขณะนั้น
เลือกที่จะแสดงให้สหรัฐ เห็นว่ายังคงเป็นลูกน้องที่ดีของสหรัฐ อยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ จอมพล ป.
จึงตัดสินใจเดินทางเยือนประเทศพันธมิตรในกลุ่มโลกเสรี เช่น สหรัฐ อังกฤษ ฝรั่งเศส และ
สเปน ในปีเดียวกัน

การเดินทางเยือนสเปนของจอมพล ป. และคณะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจาก
รัฐบาลสเปนที่ต้องการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศพันธมิตรอยู่แล้ว รวมไปถึงความต้องการ

ที่จะให้นานาชาติเปิดรับให้สเปนเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก ด้วยเหตุนี้ การปรากฏตัวของ จอมพล ป. ในสเปนจึงเป็นจุดเริ่มต้นอันดีที่จะทำให้ให้นานาประเทศเริ่มหันมายอมรับสถานะของ รัฐบาลสเปนมากยิ่งขึ้น โดยตลอดเวลา 4 วัน ที่จอมพล ป. เยือนสเปนนั้น รัฐบาลสเปนและ จอมพลฟรังโกได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษโดยในทุกสถานที่ที่จอมพล ป. เยือนนั้นจะมี ข้าราชการระดับสูงของสเปนคอยให้การต้อนรับเป็นอย่างดี น่าสนใจอย่างยิ่งว่าหลังจากที่ จอมพล ป. เดินทางกลับจากสเปนแล้ว ทางรัฐบาลไทยเป็นประเทศแรกที่ตัดสินใจรับรองสเปน ให้ร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เรื่องดังกล่าวได้สร้างความประทับใจให้แก่รัฐบาลและ คนสเปนเป็นอย่างมาก และมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองประเทศ

การให้ความสำคัญแก่สเปนและตัวผู้นำสเปนยังปรากฏหลักฐานผ่านการพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่จอมพลฟรังโกและภรรยาอีกด้วย โดยในระหว่างการเดินทางเยือน สเปนของจอมพล ป. รัฐบาลไทยได้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นมหาปรมาภรณ์ ช้างเผือกให้แก่จอมพลฟรังโก และมหาวิมลกฤษให้แก่นางการ์เมน นับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นสูงสุดที่รัฐบาลไทยมอบให้แก่ผู้นำประเทศในวาระที่จอมพล ป. เดินทางไปเยือนในคราวนั้น นอกจากนี้ เมื่อรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินเยือนสเปนใน พ.ศ. 2503 พระองค์ได้ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีให้แก่จอมพลฟรังโก ซึ่งนับว่าเป็น เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงที่สุดที่จะมอบให้แก่ทหารได้ เรื่องดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็น ความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศที่ดำเนินมาอย่างยาวนาน

รายการอ้างอิง

- เกษราภรณ์ หาญแก้ว. “แนวคิดชาติ ศาสน์ กษัตริย์ : ความเป็นไทยกับการเข้าร่วมสงคราม เกาหลี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561.
- เทพ บุญตานนท์. ทหารของพระราชากับการสร้างสำนักแห่งศรัทธาและภักดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน, 2565.
- ประกาศสำนักคณะรัฐมนตรี เรื่อง ตั้งอัครราชทูตประจำประเทศสเปน. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 72 ตอนที่ 2ง (4 มกราคม 2498): 1.
- พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 73 ตอนที่ 6 (17 มกราคม 2499): 185-213.
- พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 81 ตอนที่ 85 (8 กันยายน 2507): 2304-2336.
- พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 82 ตอนที่ 113 (28 ธันวาคม 2508): 3263-3334.
- พระราชทานพระบรมราชานุญาตประดับเครื่องอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 74 ตอนที่ 51 (4 มิถุนายน 2500): 1303-1305.
- เพ็ญพิสาข์ ศรีวรรณารถ. “การนำเสนอข่าวการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปนของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถ บพิตรในหนังสือพิมพ์ของสเปน.” วารสารศิลปศาสตร์ 22, ฉ. 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2565): 69-99.
- พิมพ์ในงานเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอก หม่อมเจ้าครรชิตพล อาภากรม.ป.ช. ม.ว.ม. ท.จ.ว. ราชองค์รักษ์พิเศษ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมสารบรรณ ทหารเรือ, 2509.
- สถาพร ทิพย์ศักดิ์. ข่าวการเสด็จประพาสราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. บรรณาธิการโดย มกุฏ อรฤดี. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษา ตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- สถาพร ทิพย์ศักดิ์. สยามและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในสื่อสิ่งพิมพ์สเปน. บรรณาธิการโดย กาญจนา ศรีอังกูร บุนนาค. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.
- สถาพร ทิพย์ศักดิ์. ภาพความทรงจำการเสด็จประพาสราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. บรรณาธิการโดย ชญานุตม์ อินทุม. กรุงเทพฯ: ภาควิชา ภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561.

สถาพร ทิพย์ศักดิ์. ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกรุงสยามและราชอาณาจักรสเปน : คณะทูตสเปนในกรุงสยามช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18. บรรณาธิการโดย ชญานูติ อินทุม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562.

สถาพร ทิพย์ศักดิ์. ข่าวการเสด็จ เยือนราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (ฉบับสมบูรณ์). บรรณาธิการโดย ชญานูตม์ อินทุม และ ทรงพล จันทรเพช. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563.

สุชิน ตันติกุล. รัฐประหาร พ.ศ. 2490. กรุงเทพฯ: มติชน, 2557.

สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. แผนชิงชาติไทย : ว่าด้วยรัฐและการต่อต้านรัฐ สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่สอง (พ.ศ.2491-2500). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พี.เพรส, 2553.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.43.8/171 เรื่องนายอนันต์ ชีตตะสังคะ, นางสาวจิรวาส์ ชีตตะสังคะ (2 ธันวาคม 2484)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.43.8/182 เรื่องส่งนักเรียน นายเรือไปศึกษา ณ สหรัฐอเมริกา (10 มกราคม 2498)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.44.4/126 เรื่องข้าราชการไปดูงานกระทรวงกลาโหม (ทหารเรือ) (5 สิงหาคม 2500)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.44.4/138 เรื่องการดูงานของ เจ้ากรมสรรพาวุธทหารบก (พลตรีพิศิษฐ์ ฉายเหมือนวงศ์) (12 มิถุนายน 2501)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.44.4/162 เรื่องพลตรีบริบูรณ์ จุลจาริตต์ไปดูงานต่างประเทศ (10 พฤศจิกายน 2502)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.44.4/168 เรื่องรองเสนาธิการ กลาโหมเดินทางไปดูงาน ณ ต่างประเทศ (ม.จ.ครชิต อาภากร) (19 เมษายน 2503)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.73.5.1/15 เรื่องจอมพล ป. พิบูลสงคราม เยือนประเทศสเปน (12 กันยายน 2498)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.73.7/12 เรื่องขออำนวยความสะดวกในการนำอาวุธปืนเข้ามา (24 กุมภาพันธ์ 2493)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.73.7/16 เรื่องการให้ของขวัญ แก่นายพลฟรังโก ประมุขแห่งรัฐสเปน (12 มีนาคม 2493)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ กต.94.1.22/20 เรื่องรัฐบาลสเปน จะให้ทุนเล่าเรียนแก่นักเรียนไทย (4 เมษายน 2494)

- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ (2) กต.12.2/124 เรื่องสเปน
ขอคืนที่ไทยสนับสนุนการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ (29 กันยายน 2498)
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ (2) กต.14.2.1/18 เรื่องรายงาน
การเมืองจากกรุงมาดริด (ประเทศสเปน) (2 พฤศจิกายน 2498, 28 ธันวาคม 2498)
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (2) สร.0201.4/26 เรื่องงานพิธี
แจกประกาศนียบัตรและกระบี่ (1 พฤษภาคม 2483)
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (3) สร.0201.15/7 เรื่องตั้ง
อัครราชทูต ณ กรุงมาดริด (พล.ต.พื่อน ฤทธาณี ยอดอาวุธ) (นายวิสุทธิ์ บวรวัฒนา)
(28 กุมภาพันธ์ 2498)
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (3) สร.0201.65/6 เรื่อง
อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินประพาสต่างประเทศ
(30 สิงหาคม 2498)
- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de
España Bangkok (28) Sobre apertura de una Legación Thailandia en Madrid
(January 18, 1954)
- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de
España Bangkok (40) Remite carta Jefe Gobierno Thailandia sobre posible
visita a España (February 1, 1955)
- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de
España Bangkok (92) Sobre visita España Jefe Gobierno Thailandia (March 22,
1955)
- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de
España Bangkok (105) Sobre visita España Jefe Gobierno Thailandia. Remite
datos biográficos Mariscal P. Pibulsonggram (March 31, 1955)
- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de
España Bangkok (120) Sobre visita España Presidente Consejo Ministros
Thailandia (April 14, 1955)
- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de
España Bangkok (131) Remite himnos nacionales Thailandia e himno Jefe
Gobierno (April 21, 1955)
- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de
España Bangkok (539) Sobre disgusto Portugal por apertura Legación Thailandia
Madrid (December 20, 1954)

- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (616) Visita España misión militar ejército Real de Thailandia (July 13, 1951)
- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Legación de España Bangkok (Ref. Cu-Siam) Ingreso en la Escuela Naval Militar del hijo del Capitán de Navío Laug Subhajalasaya (November 25, 1954)
- Archivo General de la Administración. Ministerio de Asuntos Exteriores Oficina de Información Diplomática (804) Personalidad del Jefe del Gobierno de Thailandia, Mariscal P. Pibulsonggram (1955)
- de Cortázar, Fernando García, and José Manuel González Vesga. *Breve historia de España*. Madrid: Alianza Editorial, 2009.
- del Arco Blanco, Miguel Angel. "Building an Empire and Bringing About a Famine: The Allied Economic Blockade of Spain during the Second World War (1939-1945)." *Contemporary European History* (2023): 962-981.
- Fineman, Daniel M. "The United States and military government in Thailand, 1947-1958." PhD diss., Yale University, 1993.
- Hongjamrassilp, Piemsak. "Relaciones entre Siam y Filipinas en la Edad Moderna (siglos XVI-XVIII)." PhD. diss., Universidad Autónoma de Madrid, 2017.
- Houston, John A. "The United Nations and Spain." *The Journal of Politics* 14, no. 4 (November, 1952): 683-709.
- León-Aguinaga, Pablo, and Lorenzo Delgado Gómez-Escalonilla. "The deployment of US military assistance to Spain in the 1950s: limited modernisation and strategic dependence." *Cold War History* 21, no. 1 (2021): 55-70.
- Lieberman, Sima. *Growth and Crisis in the Spanish Economy: 1940-1993*. Oxfordshire: Routledge, 1995.
- Phillips Jr., William D., and Carla R. Phillips. *A concise history of Spain*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Rodao, Florentino. "The Castilians discover Siam: Changing Visions and Self-Discovery." *Journal of Siam Society* 95 (2007): 1-23.
- Young, Glennys J. "Spain and the Early Cold War: The "Isolation Paradigm" Revisited." *Journal of Cold War Studies* 24, no. 3 (2022): 43-79.
- Waltz, Kenneth. *Theory of International Politics*. Long Grove: Waveland Press, 1979.